

ਸੰਪਾਦਕੀ

‘ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ’ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਪੂਰਬ ਆਪ ਸਭ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਸਭ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਸਮੂਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਖਿੱਤੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ (1469-1539) ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) (1661-1708) ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ 30 ਮਾਰਚ, 1699 ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸੰਪੰਨ ਕੀਤਾ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਉਚਤਾ ਤੇ ਸੁੱਚਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ 230 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਂ ਦਿਖ ਨਵੀਂ ਨੁਹਾਰ, ਨਵਾਂ ਸਰੂਪ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ (ਖਾਲਸਾ ਮੋਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ) ਕਹਿ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ‘ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ’ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਰਪਾਟੀ ਚਲਾਈ ਜੋ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ, ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਹੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ’ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਮੰਨਿਆ। ਇਥੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਸਰਬ ਲੋਹ’ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ‘ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ’ ਦਸ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਉਪਮਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਸੀਮਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ, ‘ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮਹਿ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋ’, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੁਮੇਲ ਹੈ? ਅਨੁਭਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ‘ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ’ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ‘ਮਿਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ।’ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਹੈ - ‘ਹਰਿਨਾਮਾ ਹਰਿ ਰੰਗ ਹੈ।’ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ - ‘ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਓ।’ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਮੁਢਲੀ ਲੋੜ ਆਪਾ-ਤਿਆਗ, ਆਪਾ-ਸਮਰਪਣ, ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ

ਖੇਡਣ ਲਈ ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥ ਪੰਨਾ - 1412

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਐਸੇ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਰਭੈ ਸੰਤ-ਯੋਧੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ, ਸਗੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਧਰਮ, ਜਾਤੀ, ਦੇਸ਼, ਪਦਵੀ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ, ਗੱਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ। ਦੂਜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਨਿਆਂ-ਹੀਣ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਸ਼ੀਹ’ ਅਤੇ ਵੱਢੀ ਖੋਰ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ‘ਕੁੱਤੇ’ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਮੌਲਵੀਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ। ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬਰਬਾਦੀ ਵੇਖ ‘ਖੂਨ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ’ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ ਜੋ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਸੀ ਵੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡਿਤ ਕਰਨਾ, ਤੰਗ ਦਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਸੱਚ-ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ‘ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰੁ ਨ ਦੀਆ’ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਨਾ ਪਹਿਲੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਓਪਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ-ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਬੰਧਨ - ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ; ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ - ਕਰਮਕਾਂਡ, ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ, ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਬੰਧਨ ਤਾਕਿ ਪਰਾਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ‘ਸੀਸ ਭੇਟ’ ਲੈ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਆਤਮਿਕ-ਅਨੰਦ ਦੀ ਜਾਗ ਦਿਤੀ, ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਦੀ ਅਮਰੀ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ-ਮਾਨ, ਸ੍ਰੀ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਤਰਬੀਅਤ ਦਿਤੀ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਅਡੰਬਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ-ਸਫਰ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ, ਇਸ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਲਾਏ ਗਏ, ਉਹ ਅੱਜ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਜੂਠ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ, ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ‘ਪਰ-ਇਸਤੁ-ਗਾਮੀ’ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਕਿਹਾ, ਅੱਜ ਇਸ ਭੁੱਖ ਨੇ ‘ਏਡਜ਼’

ਵਰਗੀਆਂ ਲਾ-ਇਲਾਜ਼ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਘੋਰਾ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਵਿਚ 'ਕਛਹਿਰਾ' 'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ' ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਕੇਸਾ-ਧਾਰੀ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਘੜੇ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਇਹ ਆਵੱਸ਼ਕ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਹਉਂ, ਬਿਨਾਂ ਹੀਲ ਹੁੱਜਤ, ਬਿਨਾਂ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ, ਸੌ ਫੀ ਸਦੀ ਮੰਨਣਾ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਆਤਮਕ-ਪਾਧੀ ਹਰ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਨ ਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਪਵੇ, ਕਦੀ ਉਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ -

**ਉਲਾਹਨੋ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓਂ ॥
ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓਂ ॥**

ਪੰਨਾ - 978

ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੀਸ ਉਪਰ ਕੇਸ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਦਾਹੜੀ ਮੁੱਛ ਮਰਦ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇਸ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਅਸਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਰੱਬ ਦੀ ਕਿਰਤ, ਰੱਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਭੇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਤ-ਗੀਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਮਰਦ-ਪੁਣੇ ਨੂੰ, ਸਿਪਾਹੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੈ-ਮਾਣ ਹਿਤ, ਸ੍ਰੈ-ਰਖਿਆ ਹਿਤ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹਿਤ ਜੁਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

**ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਧਾਨ ਬਨੈ,
ਅਤ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੁਝ ਮਰੋਂ ॥ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ**

ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (social responsibility) ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ' ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨਵੀਂ ਪਰਪਾਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ। ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕਣ ਲੱਗੀ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ (1699) ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਉਚ ਨੀਚ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ। ਨਵੇਂ ਸਿਰਜੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ, ਚਮਕੌਰ ਅਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ

ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਉਹ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਏ ਜਿਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੰਗੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਨੇ 1705 ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਦੀ ਚਿੱਠੀ (ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ) ਲਿਖੀ। ਈਨ ਨਾ ਮੰਨਣਾ, ਆਦਰਸ਼ ਹਿਤ ਜੁਝ ਜਾਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਫਤਿਹ ਹੈ। ਝੂਠ ਵਿਰੁੱਧ ਸੱਚ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜੀਉਣਾ ਸਿਖਾਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਨਾਮ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਸੱਚੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਤੋਂ ਕੇਵਲ 10 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ 1709 ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜੋ ਬਹਾਦਰੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਵਿਖਾਈ, ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਵਰਗੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਤ-ਗੀਰੀ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੀ। ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੀਖਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦਾ ਸਾਜੇ ਸਾਮਾਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ 'ਨਿਆਰਾ' ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। 'ਨਿਆਰਾਪਣ' ਅੰਦਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸਰੂਪ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਤਰਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਲਈ ਇਹ 'ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ' ਖੋਰ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਸਿਖ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ -

**ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਪੰਨਾ - 305**

ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਸਿਖ ਜੋ ਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ (ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ) ਜੋ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ, ਸੱਚੇ, ਨੇਕ, ਹਉਮੈ-ਰਹਿਤ, ਈਮਾਨਦਾਰ, ਨੇਕ-ਨੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ। ਜਦੋਂ ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਕਦੀ ਪਰਾਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਸ ਪਾਸ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ 'ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ' ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਕਿਰਤ, 'ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਕ' ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

**ਹਿੰਦੂ ਤਰਕ ਕੋਉ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ**

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 43 ਤੇ)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਣੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 47)

ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੈ। ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਉਚਿਆਈ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸੁਭਾਅ ਬਾਰੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

**ਜਨਮੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਦੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਨਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ,
ਮਰੇ ਤਾਂ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਨਾ ਕਦੇ ਪ੍ਰਭਾਓ ਹੈ।
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ,
ਵਰ ਤੇ ਸਰਾਪ ਦਾ ਨਾ ਰਖਿਆ ਲਗਾਓ ਹੈ।
ਸੰਗਤ ਨਿਵਾਸ ਰਖੀ ਆਸ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ,
ਰਾਜੇ ਰੰਕ ਸੰਦਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਮਹਿ ਡਰਾਓ ਹੈ।
ਜਪਦੇ ਹੀ ਸਤਿਨਾਮੁ ਨਿੱਤ ਦੇਖ 'ਮੋਹਨ ਹਰਿ',
ਕਾਹੂੰ ਸਿਉਂ ਨ ਨੈਕ ਵੈਰ ਸੰਤ ਜੀ ਸੁਭਾਓ ਹੈ।**

ਆਪ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਰਤ ਵਿਚ, ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਸੂਈ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡਬੋ ਦੇਈਏ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਕਤਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਦੋ ਕਤਰੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਇਕ ਕਤਰੇ ਵਿਚ ਦਸ ਅਰਬ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਅੱਖ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਅਣੂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੇ, ਆਮ ਅਣੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਅਣੂ ਦੇ ਜੇ ਕਰੋੜ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਹਰ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਜੋਤੀ ਆਪਣੀ ਅਖੰਡਤਾ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਵਜੂਦ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਉਸਦੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਤ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਉਤੇ ਇਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਪਾਸ ਕਾਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਛੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਬਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ

ਨਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ, ਨਾ ਰੇਖ ਹੈ, ਨਾ ਭੇਖ ਹੈ, ਨਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਨਾ ਚਿਹਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਨੇਤਿ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨੇਤਿ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਗੰਮ ਅਤੇ ਅਗੋਚਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ, ਹਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਪੰਡਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਪਛਾਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਆਰ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਦੇਵ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਨਵ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਢੇਰ ਹੈ, ਨਾ ਖਾਲੀ ਹੈ, ਛੁਹਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸੁਗੰਧੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੋਈ? ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਸੇ ਫਤੂਰ ਪਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਬੇਚੈਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤਰਕ ਵਤਰਕ ਦਾ ਉਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ, ਨਾਸਤਕ ਬਿਰਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਂਹ ਪੱਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੇਚੈਨੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੋਈ? ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਕ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕਪੌਲ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਦਿਸ਼ ਭਾਗ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਓਤਪੋਤ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਸਦਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ, ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ, ਚਿਹਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਹੋਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਝਗੜਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇ ਸਕਣ।

ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦਸ ਪਾਈ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਨਮਸਤੇ ਆਖਿਆ, ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਸ ਆ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਸਾਧਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸਮਰਥਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇ ਸਕੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਦਮ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਨਾਸਤਕ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਅੰਧ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਉਪਦ੍ਰਵ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪ ਇਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਵੋ। ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਹਾਂ, ਖਟ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਿੱਧੇ ਸਾਧੇ ਬੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈਗਾ, ਜੇ ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਓ।

ਮੈਂ ਅੱਜ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਬੜੇ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੌਰਵ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਚਮੇੜ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਮ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੈ, ਗਰਮ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕੀ ਸਜਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੀਸਰਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਫਲ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰੁੱਖੇ ਬੋਲ ਵੀ ਸੁਣੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ 20-25 ਮਿੰਟ ਕੋਈ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ, ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਮੂਕ (ਚੁੱਪ) ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਖਾਹਮਖਾਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਰੋੜ੍ਹਾ (ਡਲਾ) ਪਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ, ਖਟ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕੰਬਣ ਲਗ ਗਿਆ ਉਸ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ਼ ਵੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨੇ ਢਕ ਲਏ, ਉਠ ਕੇ ਉਸ

ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮੁੱਕੇ ਮਾਰੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਠ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।” ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮੁੱਕੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਰੋੜ੍ਹਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੁੱਕੇ ਮਾਰੇ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋੜ੍ਹਾ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਦਰਦ (pain) ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਸ ਦਰਦ ਦਾ ਕੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਕੀ ਭੇਖ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੌਲਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਭਾਰਾ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਰੰਗ ਹੈ - ਦਰਦ ਦਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦਰਦ ਕਿਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਕੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਰੋੜ੍ਹਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੈਨੂੰ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਓਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ।

ਦੇਖ, ਤੈਨੂੰ ਬੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਦੱਸੀਏ। ਬੀਬੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸਾਡੇ ਘਰ ਦੱਸ ਮਹਿਮਾਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਗੇ, ਉਸ ਨੇ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਰਿੱਝਣੀ ਧਰ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਮਕ ਤੇ ਮਿਰਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤੋਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸੂਝ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਐਨਾ ਕੁ ਪਾਇਆ ਨਮਕ ਸਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਾਗੀ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਰਾਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਰਥਾਂ ਉਪਰ ਉਂਗਲੀ ਫੇਰੇਗਾ ਜੇ ਭੈਰਉ, ਗਉੜੀ ਜਾਂ ਸੋਰਠ, ਬਿਲਾਵਲ ਗਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਥਾਂ ਉਪਰ ਉਂਗਲੀ ਲੈ ਜਾਏਗਾ ਜਿਥੇ ਉਹ ਰਾਗ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਹ ਸੋਝੀ ਕਿਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖਾਕੀ, ਮਾਦੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਬੰਦੇ ਦੇ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਵਿਚੋਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਉਸ ਅੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਰੋਰਵ ਨਰਕ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗਰਮ ਨੂੰ ਗਰਮ ਲਾ ਕੇ ਕੀ ਸਜਾ ਹੋਈ। ਤੂੰ ਹੀ ਦਸ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡਲਾ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਨਾ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਇਵੇਂ ਰੋਰਵ ਨਰਕ ਦੀ ਤਪਤ ਥੰਮਾਂ ਨਾਲ ਲਗਣ ਵਜੋਂ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਤੂੰ ਤੀਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਡਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਘੁੰਮਨ ਮਾਰ ਦਿਤੇ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪਕਿਆਈ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸਵੱਟੀ ਲਗਦੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਔਕੜ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਵਚਿਲਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੇਸ਼ਠੇ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਰਹੇ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਦੀ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਰਖ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਕਟ ਆ ਕੇ ਹੋਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਲ ਹੋ ਜਾਣ ਉਸ ਦੀ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੀਆ, ਬੇਤਾਲਾ, ਭੂਤਨਾ ਆਖ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੱਟੜ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੌਤੀਆਬੰਦ ਨਾਲ ਅੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਰਖਦੇ ਸਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਏਸ ਕਲੀਓ ਪੰਜ ਭੀਤਿਓ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖਾਂ ਪਤਿ॥
ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੜ ਬੜ ਕਰੈ ਬਹੁਤ॥
ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ॥
ਜੇ ਬਹਿ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਥਰ ਘਤ॥
ਉਠ ਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਫਾਰੁ ਗਇਆ ਸਿਰ ਘਤਿ॥
ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੇ ਭਗਤ॥
ਕਾਈ ਗਲੀ ਨ ਮੇਵਨੀ ਜਿਥੇ ਕਢਾਂ ਝੱਤਿ॥
ਏਥੈ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਥੈ ਪਤਿ॥ (ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਜੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ -

ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਹਰਿ ਜੁ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ॥

ਕਰੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜੁ ਮਨਾ ਭਉ ਨਿਧਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 1426

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਜਲ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਜਲ ਹਰ ਵਕਤ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧ ਲਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੱਜ ਤੇ ਡੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡੋਲ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਸ ਵੀ ਬੁਝਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜਲ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਣ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਲ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹ ਪੁੱਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੋਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਬੋਰ ਵਿਚ ਫਿਲਟਰ reflex ball, ਪਾਇਪ ਲਾ ਕੇ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੋਟਰ, ਸਟਾਰਟਰ ਆਦਿ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਜਿਥੇ ਤਕ reflex ball ਹੈ, ਉਥੋਂ ਤਕ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪਾਣੀ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ reflex ball, ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਬਟਨ ਦਬਦਿਆਂ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਯਮ ਤੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਚਾ ਲੰਘ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿਤੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਕਰਕੇ ਤੱਤ ਪਦ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰੜੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ

ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਪੰਨਾ - 1

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਫੁਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਆਮ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਪੰਛੀ ਗੋਲ (ਬੋਹੜ ਦਾ ਫਲ) ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਗਰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹ ਵਿੱਠ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਗਿੱਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੋਹੜ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਉਸ ਬੀਜ ਦਾ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚੋਂ, ਪੱਤਿਆਂ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਹਵਾ, ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀਜ ਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਟੋਲ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਬੀਜ ਹੀ ਵੈਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੋਹੜ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਗੋਲ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਓਹੀ ਬੀਜ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਹੀ ਮੁਢਲਾ ਬੀਜ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਤਲਾ ਬੀਜ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਲਾ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥

ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ਪੰਨਾ - 736

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਅਲਹ ਲਹਉ ਤਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ਕਹਉ ਤ ਕੋ ਉਪਕਾਰ ॥

ਬਟਕ ਬੀਜ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਓ ਜਾ ਕੋ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਬਿਸਥਾਰ ॥

ਪੰਨਾ - 340

ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਖੇਵੇਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁਝ ਭੇਦ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦ੍ਰਿੜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਮਨ ਉਲਟ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਿੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਲਹ ਲਹੰਤਾ ਭੇਦ ਫੈ ਕਛੁ ਕਛੁ ਪਾਇਓ ਭੇਦ ॥

ਉਲਟਿ ਭੇਦ ਮਨੁ ਬੇਧਿਓ ਪਾਇਓ ਅਭੰਗ ਅਛੇਦ ॥

ਪੰਨਾ - 340

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਲੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਕਠੋਰ ਬਿਰਤੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਰੜਾ ਦੁਖ ਪਿਘਲਾ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦੇ। ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਿਘਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ, ਬੋਲ

ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਪਿਛੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰੇਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਲ ਕੱਢ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ।

ਰਾਜਸੀ ਲੋਕ, ਕੁਝ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਆਪਣੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਵੇਂ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਫਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਫਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸੁੱਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਫਲ ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਵਿਚ ਬੀਜ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਜੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਆਪ ਪਰਬਤੀ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਣੀ ਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਾਗ ਬੂਟੇ ਵੀ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਰੋਣੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਗਏ ਉਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਸ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਰੋਣੀ ਆਉਣ ਲੱਗੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਚੰਗੇ ਸੋਝੀਵਾਨ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ, ਅਸਾਡੇ ਉਪਰ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸੁਗਮ ਮਾਰਗ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਪੰਨਾ - 12

ਅਸਾਡਾ ਤਾਂ ਜਨਮ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਪੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਰਥਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਦਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰੇਮ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਯੋਗ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਤੀਸਰਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੈ। ਕਲਜੁੱਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਯ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਅਪਾਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਮਾਗ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਯ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮਾਨਸਕ ਸੰਤੁਲਨ ਖੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝੱਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਝੇ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਿਤਿਕਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਦਿਮਾਗ ਕਿਉਂਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਸੰਤੁਲਨ ਸਮਾਨਤਾ ਗਵਾ ਬੈਠਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਰ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਛੱਬਾ ਤੋੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਦੋੜ ਪਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਿਲ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਛੱਬਾ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਈ ਵਗੈਰਾ ਪਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ (normal) ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਰਿਹਾ ਹੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਹੋਣੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਧਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਚੱਕਰ ਉਪਰ ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਰੰਗ ਦੀ ਲਾਈਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟ ਵੱਧ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਹਰ ਚੱਕਰ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ, ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ,

ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ, ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨੂੰ ਵੇਧਦਾ ਹੋਇਆ ਸਹੰਸਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਫੇਦ ਰੰਗ ਦਾ ਚਮਕਦਾ ਫੁੱਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ ਸਹੰਸਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੁੰਨ ਗੁਫਾ, ਭਵਰ ਗੁਫਾ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ, ਅਨਾਮੀ ਦੇਸ਼, ਸਚਖੰਡ ਨਿਰਾਕਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਉਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਖ, ਮਿਦੰਗ, ਸਾਰੰਗੀ, ਬੀਨ, ਬੰਸਰੀ, ਦੀਵਾ, ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਚਖੰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਾਵ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਨੂੰ ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜਮੇਧ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਧੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਅਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਤੇ ਆਸਣ ਵਗੈਰਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕੋਈ ਅਚਾਰੀਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਭਿਆਸੀ ਹੀ ਉਚੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਇਹ ਕਠਨ ਮਾਰਗ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਾਫੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਜੋ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸੁਣੇ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰਨੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਧਾਉਣਾ। ਦੂਸਰੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕਥਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜਕਲ੍ਹ ਇਸ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਿਰਫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਕਮਿਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਆਰਟਿਸਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੜਛੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਰਟਿਸਟਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹਨ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕੀਰਤਨ ਇਸ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਵਾਨ ਓਹੀ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ॥
ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ॥ ਪੰਨਾ - 1075**

ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਤਰੰਗਾਂ ਉਠਣੀਆਂ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਭਗਤੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਾਬੰਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸਹਿਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਰਖਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੈ।

**ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੰਦਿਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 442**

ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਜਾਂ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਹਿਰਦਾ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੁੰਦਰ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ, ਸੁੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਚੀਜ਼ ਭੇਟ ਕਰਨੀ, ਮਾਨਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਸੁਗੰਧੀ

ਭਰੇ ਫੁਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰਨੇ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਮਾਨਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਕੱਟ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਰਨਾ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼। ਉਹ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਧਰਦੇ ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਭੋਗ ਵਗੈਰਾ ਲਗਾਉਣਾ, ਪੱਖਾ ਝੁਲਾਉਣਾ, ਸਭ ਧਿਆਨ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੋਅ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹਾਂ।

ਪੰਜਵੀਂ ਭਗਤੀ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ, ਮਾਨਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ, ਕੋਈ ਤਰਕ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣੀ ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।

ਛੇਵੀਂ ਭਗਤੀ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨੀ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਸਤਵੀਂ ਭਗਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ -

**ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁਭਾਗਾ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ॥
ਪੰਨਾ - 991**

ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ, ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਨਾ ਰਖਣੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਲਕ-ਏ-ਕੁਲ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਦਾਸਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਠਵੀਂ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਐਨੀ ਨੇੜਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਮ ਮਿਤਰ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਜਿਵੇਂ ਮਿਤਰ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਖਿਚਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਖਿੱਚ ਪਾਉਣੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੁਖ ਦੇਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੁਖ ਦੇਵੇ; ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭੁਖਾ ਰੱਖੇ, ਭਾਵੇਂ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਦੇਵੇ; ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦੇਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣਾ ਦੇਵੇ; ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ -

**ਜੇ ਸੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ॥
ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 757**

ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੀ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਪੁਗਾਉਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਤਿ ਕਠਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਸਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ

ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਦਾਤ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ -

**ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ, ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ, ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਬਰ ਚੰਗਾ, ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥**

ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਬਿਰਤੀ ਰਖਣੀ।

ਨੌਵੀਂ ਭਗਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਣੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦ ਤੇ ਚਕੋਰ ਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਚਕਵੀ, ਬਬੀਹੇ ਤੇ ਬੱਦਲ ਦੀ, ਕਮਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਹੈ।

**ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੁਾਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 27/4

ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਧ ਕੇ ਮੱਛੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥**

ਪੰਨਾ - 708

ਉਪਰੋਕਤ ਭਗਤੀ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਇਕ ਵੀ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨੇ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ -

**ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਨਵ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਐ ਪਿਸਰ,
ਆਹ ਸਰਦੋ, ਰੰਗ ਜ਼ਰਦੋ ਚਸ਼ਮਤਰ।
ਕਮਗੁਫਤਨੋ, ਕਮ ਖੁਰਦਨੋ, ਖੁਆਬਸ਼ ਹਰਾਮ,
ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ, ਬੇਕਰਾਰੀ, ਦਸਤਸਰ।**

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਲਾਲੀ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿਕਟ ਖੜੋਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ

ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਾਚੁ ਕਹੁ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।**

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ॥
ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ॥**

ਪੰਨਾ - 558

ਉਹ ਬੰਦਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ -

**ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ
ਸੋ ਭਾਈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀਰ॥**

ਪੰਨਾ - 862

ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਉਪਰ ਘੋਲ ਘੁਮਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ ਅੰਦਰ ਉਠਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਭਗਤੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੈ ਇਸ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਉਪਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਸਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

**ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ॥
ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਘੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 827

ਇਸ ਭਗਤੀ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

**ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥**

ਪੰਨਾ - 272

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਮੰਨ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਤਰੰਗਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਰੰਗਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਉਚਾ

ਚੁਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੇ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 305**

ਉਹ ਦਿਨ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਕਿੰਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਰਗਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਉਹ ਵੀ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੂਰਨ ਬੈਰਾਗ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਭਜਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੱਲਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਧੂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨੇਮ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਭਜਨ ਕਰਨਾ। ਫੇਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥੋੜ੍ਹਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਓਹਲੇ, ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਮਸਰ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਝਾਕੀ ਦਿਖਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਗੁਪਤ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੰਦਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਜਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਿਆ।

ਆਪ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਦਿਵਾ ਦੇਵੋ, ਛੋਟੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉਭਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ

ਹੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸ ਟਿੱਬੇ ਉਪਰ ਚਲੋ। ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਟਿੱਬੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਉਪਰ ਸਿਖਰ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਐਧਰ ਖਟੜਿਆਂ ਦੇ ਪੁਲ ਵਲ ਦੇਖੋ, (ਜਿਧਰ ਅਜਕੱਲ੍ਹ ਕਾਲਜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ) ਉਥੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੋੜ ਦੇ ਟਿੱਬੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕਾਲਜ, ਸਕੂਲ, ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੜਕ ਉਤੇ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਾਰਾਂ, ਟਰੱਕ, ਕਿਵੇਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ! ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਸਟਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਧਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਘੁਢਾਣੀ ਵਲ ਦੇਖੋ ਦੂਰ ਤਕ ਆਬਾਦੀ ਹੀ ਆਬਾਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਕੂਲ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਧਰ ਦੇਖੋ ਜਿਧਰ ਪਨੀ (ਸਰਕੜਾ) ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਇਧਰ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੇਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਲੰਗਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਂਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਛਕਣ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ! ਦੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਕੀਰਤਨਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਥੇ ਆਪਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਥਾਂ ਆਪਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਥੇ ਵੀ ਆਬਾਦੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਸ ਦੀ ਦਿੱਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਬਾ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਰੋਣਕਾਂ ਲਵਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ! ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਛ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗਾ। ਅਸਾਡੀ ਪਰਾਲਬਧ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਰਵਿਰਤੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਹੋ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਚਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ! ਪੰਨ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਸਾਧਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਵਸਤਰ ਸਜਾਏ, ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲਈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੰਦਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਹੈ, ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 42 ਤੇ)

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 52)

ਇਕ ਸਾਡੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬੀਬੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਫਾਰਮਿੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਬਗੈਰ ਨਾਗੇ ਤੋਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ 10-12 ਮੀਲ ਦੂਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪਛੜੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ! (ਉਹ ਸਾਡੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਕੁੜਮਣੀ ਲਗਦੀ ਸੀ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਨੀ ਲਗਨ ਕਿਥੋਂ ਲੱਗੀ? ਮੈਨੂੰ ਆਮ ਸੰਗਤ ਭਾ ਜੀ, ਵੀਰ ਜੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਸੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਰੋਪੜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਨਾਮ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਲ੍ਹ ਮੈਨੂੰ ਓਪਰੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਗਏ ਫੇਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਵੀ, ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਹਜ਼ੂਰ, ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਬੇਅੰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ, ਕਹਿ ਲੈਣ। ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਭਾਅ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਦਸਦੀ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਾਠਖੇੜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਤੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਮਦੂਤ ਤਾਂ ਨਾ ਆਏ ਪਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਇਕ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਨਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸੀ, ਉਛਾਲੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਗਰਜਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਪੁਲ ਵਲ ਉਸ ਨੇ ਉਂਗਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਦੀ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਸੋਚਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਸਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਲੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਭੈਣ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪੁੰਨ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਨਦੀ ਹੈ ਓਡਾ ਹੀ ਪੁੰਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਦਾਣੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਕਾਰਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦੇ ਦੇਈਦਾ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ; ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਪੁੰਨ

ਕਰ ਦਿਤਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੀਤੇ ਪੁੰਨ ਜੇ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਲ ਘਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥**

ਪੰਨਾ - 1428

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੂੰ ਝਾੜੂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬੇਰੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬੇਰੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਤੂੰ ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਲਗੀ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਚਿੜੀ ਦੀ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੌਚੇ ਵਿਚ ਧਾਗਾ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆਈ। ਤੂੰ ਸਟੂਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚਿੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਧਾਗਾ ਕੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਉਡ ਗਈ। ਚਿੜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਾ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਲੱਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਪੰਨਾ - 136

ਜੀਵ ਤੇ ਕੀਤੀ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਤੂੰ ਇਹ ਪੁੰਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਆਯੂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਭਾਅ ਜੀ! ਮੁੜਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਛੋਟੀ ਆਈ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਰਥੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੀ ਉਠ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਨਾ ਕਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਸ਼ਹਿਰੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਹ ਨੀਲਾ ਵਸਤਰ ਲੋਕ ਦੁਆਲੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੀਲਾ ਕਮਰ ਕਸਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਭੀ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸੁਣੀਏ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾੜੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹਟਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਐਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਛੋਟੇ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਹਠ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇਕ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਈਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸੀ। 110 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅੱਠ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਛਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦੇ ਕੇ ਮੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਜਦੋਂ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਫ ਉਤੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਤੇਲ ਜਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਲ ਬੱਤੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਲਾਟ ਧੁਨੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਪੜਾ ਹੀ ਜਲਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਨਾ ਸਫ ਜਿਸ ਉਪਰ ਆਪ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਜਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਜਲਣ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਲਾਟ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਝੱਟ ਆ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੌਰਨ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਦਰੋਗਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਦੇਖ ਕੇ ਡੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਕਾਲਜ ਸੀ ਉਥੋਂ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਲੋਕ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਜੋ ਸਾਇੰਸ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਪਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ ਸਨ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਲਾ ਸਕੇ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਰੀਰ ਜਲਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਜਲਦਾ ਸੀ, ਡੀ.ਸੀ. ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਜੋਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਗਰਮੀ ਹੈ ਇਹ ਕਪੜੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਲਾ ਰਹੀ। ਜਲ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਲਾਟ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਗਰਮ ਹੈ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬਰਫ ਵਾਂਗੂੰ ਠੰਢੀ ਠਾਰ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਮਾਂ ਦੋ ਵਜੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਹੱਡੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਲ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਵੀ ਹੱਡੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ ਸਿਰਫ ਅੱਧਾ ਪੈਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਲ ਰਹੇ ਪੈਰ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਜੋਤ ਬੁਝ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਪੈਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਇਸ ਅੱਧੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਬਿਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਗਿਆਨੀ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਾਪੜ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਨ ਨੇ ਜਾ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ, ਪਰਖ ਕੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ।

ਮੇਰੇ ਇਕ ਮਿਤਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਮੰਨਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਨਿਰਣਾ ਨਾ ਕਰ ਲਵਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਿੰਨਾ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਕੀ ਤੂੰ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ਚੀਣੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ, ਸੁਣੀਆਂ ਹੀ ਹੋ ਨਾ।” ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਮੰਨ ਹੀ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟੀ ਅਕਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਨ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ (ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਨੂੰ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਬੀਬੀ ਨੇ 34 ਸੈਕਟਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਪੜੋਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਪੋਟਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਭੈਣ! ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਅੱਠ-ਨੌਂ ਪੋਟਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭੇਟਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਭੈਣ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁਛਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਸਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨਾ ਡਰਾ ਰਹੇ ਸਨ ਸਿਰਫ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਾਣੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਫੜਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਗਿਆ। ਪੰਜ-ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਭਾਈ! ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੀਬੀ! ਤੂੰ ਧਰਤੀ

ਨੂੰ ਛੱਡ ਚੁਕੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਇਥੇ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਸਵਰਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਉਸਦੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਥਾਲ ਨੂੰ ਚੁਕਣ ਲੱਗਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੀਬੀ! ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੀਜਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਫਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਫਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਖਾਲਸੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ,
ਅਉਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਗਤ ਨ ਜੀ ਕੋ॥
ਦਾਨ ਦਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੋ
ਅਰੁ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ॥
ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਦਯੋ,
ਜਗ ਮੈ ਜਸੁ ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ॥
ਮੋ ਗੁਹਿ ਮੈ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ
ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ॥ ਸਵੱਯਾ**

ਸੋ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹੇਸਣ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਹੋਰ ਨਾਮ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਸਾਡਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਸੀ, ਦੋਹੀ ਪਾਸੀਂ ਵਿਹੜੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਇਧਰ ਮੇਰੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਗੱਡੀ ਮੰਗਵਾ ਲਈ। ਮੈਂ ਅਰਬੀ ਉਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਬੈਠੀ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਬੀਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਸੋ ਭੈਣ! ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

**ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ॥
ਪੰਨਾ - 472**

**ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥
ਪੰਨਾ - 134**

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੀਜਦੀ ਹਾਂ। ਪੂਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਤ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੋਹਰਬਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੜ ਹਾਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਜੋ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਟਰੱਸਟ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਕਲਿਆਣ ਵਲ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਅੱਜ ਦੀਵਾਨ ਪਿਛੋਂ ਇਥੇ ਰਹੀਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜੋ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਉਂ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਰੇਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁਛਣ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਾ ਕੇ reserve ਤੇ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ reserve list ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਅਚਾਨਕ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਕਲਿਆ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਲੈ ਤਾਂ ਆਏ ਹੀ ਹੋ, ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪੁਛਣਗੇ ਕਿ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਸੁਰਗ, ਨਰਕ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਦਰਗਾਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਈ, ਨਰਕ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦੇਵੋ। ਜਿਹੜੇ ਦੂਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਠੀਕ ਹੈ, ਚਲੋ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਰਕ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੰਬ ਗਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਚੀਕਾਂ ਪੁਕਾਰਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਨ। ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਪੀਰ ਰੁਕਨਲਦੀਨ ਨੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਉਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਨਸ਼ੇ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਕੇ ਪਾਏ ਜਾ

ਰਹੇ ਸਨ। ਜੋ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਐਵੈਂ ਹੀ ਕਾਂਬਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੁਰਗ ਦਿਖਾ ਦੇਵੋ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਲੋਕ ਵਿਚ ਜੇ ਤੇਰਾ ਪਿੰਜਰ ਜਾਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਸੁਰਗ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਾਂ, ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਸੀ ਉਥੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਇਧਰ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ ਅਤੇ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਲਿਟਾ ਦਿਤਾ ਜਦੋਂ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਝਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਉਠਣ ਲੱਗਿਆ। ਪਰ ਅੱਗ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਕਫਨ ਜਲਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਪਿੰਜਣੀ ਜਲ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿੰਜਣੀ ਤੋਂ ਕਪੜਾ ਲਾਹਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਰੇਵਾਲ ਸਾਹਿਬ! ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਕਿ ਜੋ ਮਿਸਤਰੀ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ। ਉਹ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਹੀ ਵਿਚ ਬਾਹਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲੱਕੜ ਵੱਢਣ ਲਈ ਦਰਖਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੁਹਾੜਾ ਚਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਗਿਰ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਜਮਦੂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਮਨਘੜਤ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲਓ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਘਰ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਦਰਗਾਹ ਦੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਟੀਆ ਪਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਨਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਅਣਡਿੱਠੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਵਗ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਮ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਿਖੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੇ ਦੁਖਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ -

ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਬਹੁਤੀ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 994

ਜਮ ਪੁਰਿ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰੁ ਮਹਾ ਗੁਬਾਰੁ ਨਾ ਤਿਥੈ ਭੈਣ ਨ ਭਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 584

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਸ

ਰਸਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਕਰਮ ਨਾਲ ਕਿਸ ਨਰਕ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛੇ ਗਤੀਆਂ ਜੋ ਪਿਛੇ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਮਾਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਰਵਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ - ੧ ਕੁੰਭੀ ਪਾਕੂ, ਪ੍ਰਥਮ ਦਿਖਲਾਵਾ॥ ਅਤਿਸ਼ਯ ਦੁਖਦਾਈ ਤਹਿ ਪਾਵਾ॥ ੨. ਦੂਸਰ ਨਰਕ ਅਬੀਚੀ ਕਹਾਵੈ॥ ਯਾਮੋਂ ਨਹਿ ਆਰਾਮ ਲਖਾਵੈ॥ ੩. ਅਬ ਰੋਰਵ ਕੀ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਕਥਾ॥ ਜਹਿ ਆਰਾਮ ਜੀਵਹਿ ਘੋਰਵਯਥਾ॥ ਦੋਹਾ-੪. ਚਉਥੇ ਨਰਕ ਗੁੜ ਨਾਮ ਜਸ ਤਸ ਗੁੜ ਰਸ ਓਟਾਇ॥ ਅਉਟੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਡਾਰਿ ਤਿਮ ਪ੍ਰਾਣ ਤਹਾ ਬਿਲਲਾਇ॥ ਚੌਪਈ-੫ ਪੰਚਮ ਕੂਪ ਨਰਕ ਕਹਾਵੈ॥ ਤਾਮੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ॥ ਪੀਕ ਰੋਕਤ ਕ੍ਰਿਮੀ ਤਾਮੋਂ ਡਾਵਾ॥ ਅੰਧ ਕੂਪ ਇਵ ਤਾਹਿ ਬਨਾਵਾ॥ ਕੀ ਨਹਿ ਭਗਤੀ ਨਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੀਨਾ॥ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ੰਕਰ ਰਾਮ ਨ ਕੀਨਾ॥ ਸੁਨੇ ਨ ਸ਼ਰਵਣ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨਾ॥ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਨਹਿ ਕੀਨਹਿ ਦਾਨਾ॥ ਦੋਹਾ-ਲੇ ਨਰ ਤਨ ਕਰਤ ਨ ਬਨਿਓ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨ ਦਾਨ॥ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਤ ਧਰਮ ਕੂਪ ਮੇਂ ਆਨ॥ ਚੌਪਈ-੬. ਛਠਾ ਨਰਕ ਪੁਨਿ ਕੀਟ ਕਹਾਵੈ॥ ਤਾਮਹਿ ਕੀੜਾ ਬਹੁ ਬਿਲਲਾਵੈ॥ ਪਾਪੀ ਪਰਤ ਕਾਟ ਸੋ ਖਾਵੈ॥ ਯਾਮੋਂ ਘੋਰ ਦੁਖ ਜਨ ਪਾਵੈ॥ ਬਧ ਬਧ ਜੀਵ ਮੀਨ ਜੇ ਖਾਵੈ॥ ਕ੍ਰਮੀ ਰੂਪ ਹੋਇ ਯਾਮਹਿ ਆਵੈ॥ ਜੋ ਨਹਿ ਦਯਾ ਜੀਵ ਪਰ ਧਾਰੈ॥ ਕੀਟ ਨਰਕ ਸੋ ਜਾਵੈ ਡਾਰੈ॥ ੭. ਸਪਤਮ ਅਸ ਪਤ੍ਰ ਬੇਨ ਜਾਨਾ॥ ਤਹਾਂ ਪਾਤ ਦ੍ਰਿਧਾਰ ਬਖਾਨਾ॥ ਤਾਂ ਪਰ ਜੀਵਹਿ ਜੀਭ ਘਸਾਵੈ॥ ਕਟਿ ਕਟਿ ਤਿਨ ਪੁਨਿ ਜੁੜ ਜੁੜ ਜਾਵੈ॥ ਜੋ ਨਿਜ ਹਿਤ ਪਿਤੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਸੰਘਾਰੈ॥ ਨਿਜ ਕਰ ਕਾਟ ਹਰਤ ਤਰੁ ਡਾਰੈ॥ ਕੁਟਲ ਕੁਕਰਮੀ ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ॥ ਪਰ ਨਿੰਦਕ ਗੁਰ ਬਿਪ੍ਰਵਿਰੋਧੀ॥ ਰਾਖ ਬਿਤ੍ਰੁ ਪੁਨਿ ਮੰਗੇ ਜੋਈ॥ ਅਸਿਪਤ੍ਰੁ ਪਰਤ ਨਰ ਸੋਈ॥ ੮. ਅਸਟਮ ਦਾਰਣ ਨਰਕ ਕਹਾਵੈ॥ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਲਖ ਭੈ ਛਾਵੈ॥ ਤਪਤ ਖੰਭੁ ਨਰ ਨਾਰ ਅਕਾਰਾ॥ ਚਹੁੰਦਿਸ ਅਗਨਿ ਕਰੇ ਪੁੰਧਕਾਰਾ॥ ਕਾਮੀ ਨਰ ਔਰ ਕਾਮਕੁ ਨਾਰੀ॥ ਮਿਲੇ ਤਿਨਹਿ ਤਹਿ ਪਰ ਦੁਖ ਭਾਰੀ॥ ਕਹੇਂ ਕਿ ਲੇਹੁ ਚੀਨਹੁ ਸੋਈ ਨਾਰੀ॥ ਜਿਸਕੇ ਸੰਗ ਲਗਾਈ ਯਾਰੀ॥ ੯. ਨੌਵਾਂ ਨਰਕ ਨਾਮ ਨਿ: ਸ੍ਵਾਸਾ॥ ਘਟੇ ਜਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਨਰ ਸ੍ਵਾਸਾ॥ ਸੁਰ ਗੁਰ ਵਿਧਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੰਸ਼ਾ॥ ਹਰੀ ਚੁਰਾਵੈ ਜੇ ਨਰ ਬੰਸਾ॥ ਤੇ ਨਿ: ਸ੍ਵਾਸ ਨਰਕ ਮਹਿ ਜਾਵੈ॥ ਕਹਤ ਨ ਬਨੇ ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈ॥ ੧੦. ਦਸਵਾਂ ਕੂਲ ਸੰਕਲ ਅਸਨਾਮਾ॥ ਤਾਂ ਮੇਂ ਘੋਰ ਦੁਖ ਅਭਿਰਾਮਾ॥ ਜੀਵ ਕੇ ਹਿੰਸਕ ਭਖਸ਼ਕ ਪ੍ਰਾਣੀ॥ ਯੇਹੀ ਨਰਕ ਮਹਿ ਡਾਰੇ ਆਨੀ॥ ਨਾਰੀ ਬਧੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਨ ਸਤਾਵੈ॥ ਸੋ ਸੂਚੀ ਮੁਖ ਨਰਕਹਿ ਜਾਵੈ॥ (੧੨) ਬਾਰਵਾਂ ਨਾਮ ਨਰਕ ਕਰ ਘੋਰਾ॥ ਮਹਾ ਭਯਾਨਕ ਤਾ ਮੈਂ ਸ਼ੋਰਾ॥ ਦੋਹਰਾ- ਜਿਨ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਨਹ ਕਢੇ ਭਾਖੇ ਕਟਕੁ ਕੁਬੋਲ॥ ਤਾਮੋਂ ਨਾਗ ਲਗਾਵਤੇ ਯਮ ਗਣ ਕਹੇਂ ਮੁਖ ਖੋਲ॥ ਚੌਪਈ-(੧੩) ਤੇਰਵਾਂ ਸੂਲੀ ਨਰਕ ਬਖਾਨਾ॥ ਸੂਲੀ ਮੁਖ ਤਹਿ ਹੋਤ ਮਹਾਨਾ॥ (੧੪) ਚੌਧਵਾਂ ਨਰਕ ਅਤਿ ਦੁਖਦਾਈ॥ ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ ਨਾਮ ਸ੍ਰੁਤਿ ਗਾਈ॥ (੧੫) ਨਰਕ ਪੰਦਰਵਾਂ ਕੋਲੂ ਜਾਨੋ॥ ਤੇਲ ਯੰਤ੍ਰੁ ਤਹਿ

ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ॥ ਛਿਪ ਦੁਰਾਇ ਜੋ ਖੇਤਹਿ ਕਾਟੇ॥ ਤਾਤ ਮਾਤ ਕੇ ਮਾਰੇ ਡਾਟੇ॥ (੧੬) ਨਰਕ ਸੋਲਵਾਂ ਦੁਖ ਦਾ ਨਾਮਾਂ॥ ਝੋਲ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਨਰ ਵਾਮਾਂ॥ ਜੇ ਨਰ ਹੈ ਮਦ ਮਾਂਸ ਆਹਾਰੀ॥ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਵਿਹੰ ਭਾਰੀ (੧੭) ਨਰਕ ਸਤਾਰਵਾਂ ਹੈ ਅੰਧਕਾਰਾ॥ ਮਹਾਂ ਭਯਾਨਕ ਤਮਕ ਜਰਾਰਾ॥ (੧੮) ਨਰਕ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨਾਮ ਵਿਲੋਚਨ॥ ਦੁਖ ਕਰ ਮੂਲ ਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਮੋਚਨ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਵਰਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੁਖ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਐਸਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਕਦੇ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਧਨ ਨਾ ਮੁਕੇ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਕ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਯੂਨਟ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਵਰਗ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੁੰਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਚਕਰਵਰਤੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਫਲ ਵੀ ਭੋਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਨੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲਾ ਸਵਰਗ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਰ 100 ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਪੇ ਸੁਖ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਤਰਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਓਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਕਾਮਨਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸੈਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਭੋਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਫਲ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੀਵ ਦੇ ਜੋ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵ ਨਾਲ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਤੋਂ

ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਲੋਕ 'ਚੋਂ ਜਦੋਂ ਇੰਦਰ ਪਦਵੀ ਦਾ ਸੁੱਖ ਭੋਗ ਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਮਿਲੇ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮ ਜੋ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਐਸੀ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਸੰਮਿਲਤ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤਰ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਹੱਸ ਪਏ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਭੇਤ ਬਾਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ।

ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਕੀੜੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਟੁਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦੀਵਾਰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 14 ਵਾਰੀ ਇੰਦਰ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਮੂਰਖਮਤੀ ਤੇ ਹਸ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੇ 14 ਵਾਰੀ ਇੰਦਰ ਦਾ ਤਖਤ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਇਸ ਮੂਰਖ ਮਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸੌ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਗੋੜਾ ਕਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਤਪ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਰਮ ਦੇਵ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਦਾ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗਨਕਾ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ-
ਗਈ ਬੈਕੁੰਠਿ ਬਿਬਾਣਿ ਚੜ੍ਹਿ ਨਾਉ ਨਰਾਇਣੁ ਛੋੜਿ ਅਛੋੜਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, 10/21

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਸਵਰਗਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੁੰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਇੰਦੁ ਲੋਕੁ ਸਿਵ ਲੋਕਹਿ ਜੈਬੋ॥
ਓਛੇ ਤਪ ਕਰਿ ਬਾਹੁਰਿ ਐਬੋ॥ **ਪੰਨਾ - 692**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ, ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਆਦਿ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੋ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲ

ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿਤਾ ਮੰਤਰ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰਾਸ ਰਾਹੀਂ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਕੰਠ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਆਗਿਆ ਚਕਰ ਵਿਚ ਜਪਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਜਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਿਰਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਾਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥
ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸ੍ਰਵਣੀ ਸੁਨਣਾ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਏਹ ਵਸੁ ਦੇਇ ॥
ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ ਕੇਇ ॥**

ਪੰਨਾ - 517

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥
ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥
ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥**

ਪੰਨਾ - 278

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਕਰਮਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋਰੁ ॥
ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ॥
ਤਿਥੈ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੁਰ ॥
ਤਿਨ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੁਰ ॥
ਤਿਥੈ ਸੀਤੋ ਸੀਤਾ ਮਹਿਮਾ ਮਾਹਿ ॥
ਤਾ ਕੇ ਰੂਪ ਨ ਕਥਨੇ ਜਾਹਿ ॥
ਨਾ ਓਹਿ ਮਰਹਿ ਨ ਠਾਗੇ ਜਾਹਿ ॥
ਜਿਨ ਕੈ ਰਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ ॥
ਕਰਹਿ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥**

**ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥
ਤਿਥੈ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਥੈ ਤ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ ॥
ਤਿਥੈ ਲੋਅ ਲੋਅ ਆਕਾਰ ॥
ਜਿਵ ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਵ ਕਾਰ ॥
ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ ॥**

ਪੰਨਾ - 8

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਥ ਨੂੰ ਕਥਨਾ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਤਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਰਕਾਂ ਤੇ ਸਵਰਗਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਰੇ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਪਤ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਤਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨਰਕ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਕ ਵਿਚ ਕਿਸਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨੇਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਖ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਖਟ ਕਰਮ, ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਾਰਥਕ ਰਸਮਾਂ ਹੀ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਮਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਰਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਣਾ।

**ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਚਾਰਿ ਮੁਖਾਗਰ ਬਿਚਰੇ ॥
ਤਪੇ ਤਪੀਸਰ ਜੋਗੀਆ ਤੀਰਥਿ ਗਵਨੁ ਕਰੇ ॥
ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗੁਣੇ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ ॥
ਰੰਗੁ ਨ ਲਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਾ ਸਰਪਰ ਨਰਕੇ ਜਾਇ ॥**

ਪੰਨਾ - 70

ਭਾਵੇਂ ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਧਨਾਢ ਹੋਵੇ, ਅਚਾਰਵੰਤ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਰੀਤ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ, ਫੌਜਾਂ ਵੀ ਹੋਣ ਸਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀਓ-ਜੀਓ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਜੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਫੋਕੇ ਭਾਵ ਤੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਦਿਤਾ ਪਰ ਇਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 42 ਤੇ)

ਵਿਸਾਖੀ

ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਉਤਪਤੀ ਦਿਵਸ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਗੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

1999 ਦਾ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਭਾਗਾ ਸਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਹਾਨ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਨੁਖਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਵਸੋਆ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਆਦਿ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹਾੜੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੌਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਧੇ ਮਾਘ ਤੋਂ ਅਧੇ ਫੱਗਣ ਤਕ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਉਪਜਾਊ ਹਰਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਖਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਛਾਂਗ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੀਆਂ ਕਚੂਰ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ ਉਪਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਲੋਆਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਹਿਲਹਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤਾਂਘ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਇਰਾਦਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਇਰਾਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਸਰ ਜਿਉਂਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਪਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਮੁਰਝਾ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਯੂ.ਪੀ. ਵਗੈਰਾ ਵਿਚ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਘ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵਨ ਲਹਿਰ ਪੈਂਦੀਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕੀ ਉਹ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਂ ਪੂਰਨ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ

ਸੋਇ ॥

ਪੰਨਾ - 134

ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਵੇ ਉਸ ਵਲ ਰੁਚੀ ਲਵਾਵੇ, ਇਹ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹਾਨ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ, ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁ-ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਾਖੰਡ ਹੀ ਪਾਖੰਡ ਫੈਲ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਸੁਚੱਜੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕੂੜ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨੇ ਮੱਲ ਲਈ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਕੂੜ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖੁ
ਬੇਤਾਲੁ ॥**

**ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ
ਦਾਲਿ ॥**

ਪੰਨਾ - 468

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੂਝ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰੇਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣੀ ਹਟ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਮ ਹੰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਸਤਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬੋਲਦਾ ਵੀ ਸੱਚ ਸੀ, ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਲਾਕੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅਤਿ ਨੀਵੀਂ ਖੰਡ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਆਤਮਾਵਾਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਈਆਂ -

**ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ
ਸਤਜੁਗਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥**

**ਦੁਆਪੁਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ ਮਾਣਸ ਵਰਤਹਿ ਵਿਰਲੈ
ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥**

ਪੰਨਾ - 1131

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਾਹ ਕਲਜੁਗੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲ ਪੈ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਕੂੜ, ਕਪਟ, ਪਾਖੰਡ, ਧੋਖਾ ਦੇਹੀ, ਵਿਭਚਾਰ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਰਿਸ਼ਵਤ, ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ

ਵਿਚ ਪਸਰ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੂੜ ਦੀ ਕਾਲਖ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੂਤਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ ਇਜ਼ਤ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਸੀ ਉਹ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦਾਲ ਵਾਂਗੂੰ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਦਾਲ ਕੀ ਫਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬੂਟਾ ਬਣ ਕੇ ਉੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਫਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਮਿਹਨਤ ਅਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦਾਲ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਬਤ ਦਾਣੇ ਨਾ ਬੀਜੇ, ਦਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਉਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋ ਉਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਚਲੀ ਗਈ। ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਭਰਪੂਰ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਕ-ਰੁਤੇ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਰੁਤ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੂੜ ਕੁਝ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੋ ਧਰਮ ਹਨ-

**ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤੁ ਤੇਤਾ ਜਗੀ ਦੁਆਪਰਿ
ਪੁਜਾਚਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 346**

ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਤਿਜੁਗਿ ਧਰਮੁ ਪੈਰ ਹੈ ਚਾਰ॥
X X X X X X X X X X X
ਤ੍ਰੇਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰ॥
X X X X X X X X X X X
ਦੁਆਪੁਰਿ ਧਰਮਿ ਦੁਇ ਪੈਰ ਰਖਾਏ॥
X X X X X X X X X X X
ਕਲਜੁਗਿ ਧਰਮ ਕਲਾ ਇਕ ਰਹਾਏ॥
ਇਕ ਪੈਰਿ ਚਲੇ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਏ॥
ਪੰਨਾ - 880**

ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕ-ਰੁਤੇ ਬੀਜ ਹਨ-

**ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥
ਨਾ ਰੁਤਿ ਨ ਕਰਮ ਬਾਇ ਪਾਹਿ॥
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 1130**

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ
ਦਾਲਿ॥
ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੁ ਰੁਤਿ
ਹੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ॥**

ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੌਰੇ ਮਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੂਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਗਧੇ ਵਰਗੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਗਊ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਸਨ, ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਾਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਰਪਣ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਦ੍ਰਵਿਤ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗੱਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਧਰਮੀਆਂ, ਰਈਤ, ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿਚਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਮਤ ਦੇ ਕੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਵਰਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਰਈਤ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਅਕਲ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਅੰਨੀ ਹੋਈ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਵਿਚਾਰੇ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮੁਰਦਾਰ ਨਾਲ ਭਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਹਸ ਨਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜੁਲਮੀ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਖਾਣ ਸੀ ਕਿ ਰਾਮ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਨਾ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜਾਣ, ਨਾ ਪਛਾਣ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਖਾਣ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਤਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਾਉਂਦੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਲਬੁ ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ ਕੂੜੁ ਹੋਆ
ਸਿਕਦਾਰੁ॥
ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ
ਬੀਚਾਰੁ॥
ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ
ਮੁਰਦਾਰੁ॥ ਪੰਨਾ - 468**

ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸੂਝ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਸਨ ਉਹ ਰਾਸਧਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਨਚਦੇ ਟਪਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਹਿਰੂਪੀਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਸਾਂਗ ਕਢਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਉਚੀਆਂ-ਉਚੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਕੇ ਰਾਜ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੱਚਾ ਯੋਧਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵੈਰੀਆਂ ਉਪਰ ਫਤਹਿ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਤਿ

ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਭਿੜ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਖੇਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਗਿਆਨੀ ਨਚਹਿ ਵਾਜੇ ਵਾਵਹਿ ਰੂਪ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥

ਉਚੈ ਕੂਕਹਿ ਵਾਦਾ ਗਾਵਹਿ ਜੋਧਾ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਮੁਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਜਤਿ ਸੰਜੈ ਕਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਧਰਮੀ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ ਮੰਗਹਿ ਮੱਖ ਦੁਆਰੁ ॥

ਜਤੀ ਸਦਾਵਹਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣਹਿ ਛਡਿ ਬਹਹਿ ਘਰ ਬਾਰੁ ॥

ਸਭੁ ਕੋ ਪੂਰਾ ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਘਟਿ ਨ ਕੋਈ ਆਖੈ ॥

ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ ਜਾਪੈ ॥ ਪੰਨਾ - 469

ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਸਨ, ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਰਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਦਾ ਹੀ ਹੁਜਤਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਤੋੜ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਗਨ, ਅਪਸ਼ਗਨ, ਗੰਢ-ਮੂਲ ਅਤੇ ਪੰਚਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਤੇ ਅਖੌਤੀ ਅਡੰਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਧਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹ ਵਾਚ ਗਿਆਨੀ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਛੱਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਅਸਮੀ'। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦੀ ਸੂਝ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਧਰਮ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਸ ਰਹੇ। ਕਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਜਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁਕਿਆ ਸੀ -

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ, ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ ॥

ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਤੀ ਕਹਾ ਕੇ, ਪਰਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਮੈਲ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਭ ਕੋਈ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਵਾਮ ਮਾਰਗ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਮਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਧੁਰਾ, ਮਧੁ, ਮੈਥੁਨ, ਮਾਸ ਖਾਣ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਗੁਣ ਸਨ। ਪਤ ਦੇ ਵੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਖੋਟੇ ਸਿੱਕੇ ਨਿਕਲਣੇ ਸਨ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਹੀ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਫੌਲਾਦੀ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਗਦਾ ਮੋਢੇ ਉਪਰ ਰੱਖੀ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਨ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਸਨ ਇਕ ਤਾਂ ਸੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਿਥੇ ਕੂੜ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਮੁੜ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ਦੂਸਰਾ ਸੀ ਕਸਾਈ ਰੂਪਧਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਬਣਾਉਣਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗੂੰ ਅਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਅਰੰਭਿਆ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਨਸਕ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨਾਮ ਅਤੇ ਨਿੰਮਰਤਾ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ, ਦਇਆ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਸ਼ੀਲ, ਸੰਤੋਖ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਆਤਮ ਦਾਨ ਦੀਆਂ ਅਜਿਤ ਸੈਨਾਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਅਧਰਮ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ।

1999 ਦੀ ਮਨਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪਰਾਰੰਭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਭਿਆਂਕਰ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਬਾਉਲੀ ਰਚੀ ਜਿਸਦਾ ਕੜ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਟੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਅੰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਦੇਰ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ। ਪਿਆਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਜਨਤਾ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੜ ਪਾਟਿਆ, ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਆਇਆ, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਠੰਢ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੂਰਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਪਉੜੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 84 ਹੈ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਇਕ ਚਰਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਕਿ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲੇ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 'ਬਲਿਹਾਰ-ਬਲਿਹਾਰ-ਬਲਿਹਾਰ' ਗੁਰਸਿਖਾ, ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵਾ ਲੱਖੀ ਘੋੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਣੀ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਐਨਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਅਖੀਰਲੀ ਪੰਗਤੀ ਤੇ ਪੁਜ ਕੇ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' 84 ਪੌੜੀਆਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਹੇਤੂ ਦਸਿਆ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕਲਜੁੱਗ ਦਾ ਬੱਲ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਪਾਪੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਲੇ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਭੇਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏ ਜਲ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦਾ ਪਾਠ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਉਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ 'ਚੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਭਵਜਲ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ॥

ਪੰਨਾ - 189

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਚਾ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਲਈ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਡਹਾ ਦਿਤਾ, ਆਸਣ ਵਿਛਵਾ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਚਾ ਆਸਣ ਰਖਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਦੇਹ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਿਤੇ ਉਤਮ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੋਪਾਲੇ ਨੇ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅੰਤਲੀ ਪੰਗਤੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਸਵਾ ਲੱਖੀ ਘੋੜਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ।

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
 ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
 ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
 ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ॥
 ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥
 ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ
 ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 1262

ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਪੱਟੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖਤਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਗਲੇ ਕੋਹੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਆ ਆਪ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੀ ਉਹ ਆਪ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲਿਆਇਆ ਕਰੇ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ ਫੇਰ ਆਪ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੁਛ ਪਾਉਣਾ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਿਲਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਮਲਮੂਤਰ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕੋਹੜੀ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਮਲਮ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਫਿਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਭਾਅ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ। ਉਹ ਬੀਬੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਛਪੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਟੋਕਰੀ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਗਈ, ਉਥੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ (ਲਾਂਗਰੀ ਜੀ) ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਧਰ ਉਸਦਾ ਪਿੰਗਲਾ ਪਤੀ ਇਕ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਸਦਾ ਟੋਕਰਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਪਿੰਗਲੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲ ਕੇ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਕੇ ਉਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਪਿੰਗਲਾ ਹੱਥ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਜਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਾਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜਲ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਰਚਿਆ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਉਹ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪਿੰਗਲਾਪਨ ਤੇ ਕੋਹੜਪਨ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਗੋਰਾ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਰਜਨੀ ਜੋ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੁਸ਼ਟ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ

ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਨਰੋਏ ਹੋ ਗਏ, ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ 18-19 ਸਾਲ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਨ ਗਭਰੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਟੋਕਰੇ ਨੂੰ ਠੇਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਜਨੀ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਨ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਧਰ ਇਹ ਪਿੰਗਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਜਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਇਸ ਨੇ ਜੋ ਵਿਰਤਾਂਤ ਇਸ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਉਹ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਰਜਨੀ ਬਹੁਤ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਈ, ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੋਲ ਇਸ ਨੂੰ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੁਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਵਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਦੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਜਲ ਵਿਚ ਜੋ ਤਾਸੀਰ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਹੜ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਇਹ ਝਗੜਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਆਪ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਏ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਤੇਰੀ ਬਦੌਲਤ, ਤੇਰੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਅੱਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਸਭ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤੀਰਥ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ॥

ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ॥ ਪੰਨਾ - 625

ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਜੁੱਗ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋਪ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਦਿਨ ਵੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ (ਬਾਬੇ ਬਕਾਲਾ ਕਹਿ ਕੇ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨਤਾ ਬਖਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਜੋਕਰ ਇਨਸਾਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਾਖੀ ਇਨਸਾਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਇਸੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜ ਕੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਕੱਠ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬੁਲਾਇਆ। ਚੇਤਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਆਪ

ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਉਧਾਰਨ ਲਈ ਪੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਦਾ ਕੜ ਟੁਟਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਗਣ ਲਈ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਉਪਰ ਸੰਕਟ ਆਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੱਗ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ਅਹੁਤੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਜਿਹਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਵਨ ਕੁੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਜੂਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਹੀ ਲਗਣਗੀਆਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ ਵਰਧਨ ਪਿਛੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਉਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਲੰਮੀ ਸਾਧਨਾ ਪਿਛੋਂ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਕੁਲ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਮੋਢੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਨੰਦ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਲਮ ਸੀ, ਉਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਵਸੀਲੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ ਯੱਗ ਕੀਤਾ। ਐਸਾ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 3000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਸਾਧੂ ਉਥੇ ਯੱਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਨੰਦ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਸਾਧੂ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੱਗ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਚਾਣਕੀਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਪਿਛੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਘੜੀਸਿਆ ਗਿਆ।

ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਾਧੋਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਘਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਬੀਰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭੀ ਵਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾਦੂ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਗਏ ਉਥੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸੰਕੇਤ

ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨੰਦੇੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਮਾਧੋਦਾਸ ਨਾਮ ਦੇ ਸਾਧੂ ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਜਾਇਓ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲੰਘ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਸਾਧੂ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਲਟਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਪਲੰਘ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਤਾਹਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਪਲੰਘ ਉਲਟਵਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਦੇ ਸੰਤ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਲੰਘ ਹੇਠੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰੋਗੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਾਂਗੇ। ਆਪ ਉਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਪੁੱਜੇ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਧੋਦਾਸ ਪਾਸ ਗਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਯੋਗੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਧੋਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਸ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਲੰਘ ਉਲਟਾ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਪਲੰਘ ਹਿੱਲਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਉਠ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਪਲੰਘ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਵਸ ਕੀਤੇ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਪਲੰਘ ਹਿੱਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਸਦੀ ਖਬਰ ਮਾਧੋਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਮਾਧੋਦਾਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਲੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਧੁਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰ ਉਸ ਪਲੰਘ ਦੇ ਪਾਵੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਪਲੰਘ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਾ ਹਿੱਲਿਆ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਮਾਧੋਦਾਸ ਨੇ ਤ੍ਰਾਕਟ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਤ੍ਰਾਕਟ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਗਿਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਤੜਫਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਮਾਧੋਦਾਸ ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਟ ਕੀਤਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂਤਰਿਕ ਲੋਕ ਕਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਵਸੀਲੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਕ, ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਅਚਾਨਕ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ

ਅਸੀਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਭੇਟ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਨਿਤਰੋ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਮੰਗ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਉਠੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪਿਆਰਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਆਪ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਪਾ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ
ਜਾਣਦੋ ॥**

**ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੋ ॥ ਪੰਨਾ - 81**

ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਾ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਨਾਮ ਹਉਮੈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਹਉਮੈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ

ਤਾਂ ਇਕ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਹਾਂ, 'ਮੈਂ' ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ 'ਮੇਰਾ' ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮੇਰਾ' ਰਲ ਕੇ ਹਉਮੈ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੀਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਵਿਕਲੋਤਰੋਪਨ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਐਨੀ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਖਰਬਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰੱਸੀ ਹੈ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸਦੀ ਮਨੋਤ ਇਹ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਪ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ। ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਸਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਅਨੁਮਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਨਿਰਣੇਪੂਰਵਕ ਮਨੋਤ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਨੋਤ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖ ਲਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥**

ਪੰਨਾ - 1263

ਇਹ ਕਰਾਰੀ ਕੰਧ ਤੋੜਨਾ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਲ ਇਸ ਅੱਗੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਮਾਣਾ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬੱਚਾ, ਇਕ ਟਨ ਬੋਝ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਪੂਲੀ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਉਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ

ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨੋਤ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ, ਆਪਣੇ ਵਖਰੇਪਣ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਫੇਰ 'ਮੇਰਾ' ਕੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਜੀਵ ਉਪਰ ਤਰਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਮਨੋਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ। ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੂੰ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਤੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਉਂਗਲਾਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਪੇਟ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਗਰਦਨ ਹੈਂ, ਨਾ ਛਾਤੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਹੈਂ, ਨਾ ਕੰਨ ਹੈਂ, ਨਾ ਨੱਕ ਹੈਂ, ਜੁਬਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਇਹ ਪੰਜ ਤੱਤ ਜੜ੍ਹ ਹਨ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਪੁੱਤਰੀ ਬਿੱਧ ਕਰਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 72 ਕਰੋੜ, 72 ਲੱਖ, 72 ਹਜ਼ਾਰ, 210 ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣ, ਉਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਕਾਰਜ ਲੈਣ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕਸ ਵਰਗੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲਨੀ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਿਲਾ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸਾਨੂੰ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨਾਮ ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਨਾਸਕਾ, ਜੁਬਾਨ, ਦੋ ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਾਰਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਠਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਝ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪਸੰਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਬੂਲ ਜੋ ਕਾਨਾਫੁਸੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਚੇ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਬੂਲ ਸਰੀਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਚਤੁਸ਼ਟਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧ ਵਾਲਾ ਅਹੰਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਜਿਸਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਅਹੰਭਾਵ ਦਾ ਕਠੌਰ ਸਰਕਲ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਬਣਿਆ ਕਠੌਰ ਸਰਕਲ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਤੇ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਬਣੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਅੰਦਰ ਘਿਰੀ ਜੰਮਦੀ ਮਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ - ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ

ਸੁਖਮਨਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਿਰੇ ਵਿਚ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪੱਤਰ ਹਨ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ, ਇਥੇ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਪਰ ਕਾਮ ਕੰਡੇ ਵਿਚ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਛੇ ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ ਹੈ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ, ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਦੱਸ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ ਰਿਦੈ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ 12 ਪੱਤੇ ਹਨ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਠ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੁਧ ਚੱਕਰ ਹੈ 16 ਉਸ ਦੇ ਸਾਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਨ, ਇਥੇ ਜੀਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਜਿਥੇ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਿਕੁਟੀ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ ਦੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਾ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਜੋਤ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਹਰ ਜੀਵ ਵਿਚ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਓਹੀ ਜੋਤ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਕੇ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਉਸ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਿੰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ॥

(ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ॥)

ਪੰਨਾ - 947

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋਤੀ

ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੂਖਸ਼ਮ ਭੂਤ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਥੂਲ ਤੱਤ ਅਕਾਸ਼, ਹਵਾ, ਅਗਨ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਯਾਨਿ ਕਿ ਪੰਜ ਤੱਤ ਠੋਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ; ਪੰਜ ਚੋਰ, ਪੰਜ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਪੰਜ ਠੱਗ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਖਿਮਾ, ਧੀਰਜ, ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਵਿਵੇਕ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਰਸਾਤਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਇਹ ਰਸਾ ਕਸੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਗੁਣ ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਜੀਵ ਖੇਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਕਬਹੂ ਜੀਅਤਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅਤਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥

ਪੰਨਾ - 876

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਪਰ ਦਸੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ, ਦਸਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਨ ਹਾਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਚੰਚਲ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੁਰਨੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਅਸਾਡੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਅੱਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਮੁਰਝਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਹੱਦ 'ਮੈਂ' 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦਾ ਫਲ ਸਦਾ ਹੀ ਭੋਗ ਕੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥

ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥

ਪੰਨਾ - 550

ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਉਪਰ ਦੇ ਪੰਖੇਰੁ ਹਨ ਇਕ ਅਸਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ (ਆਤਮਾ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਦੀ ਸਤਾ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਰਛਾਵੇਂ ਰੂਪ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਹੈ ਜੋ ਮਨੋਤ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚੇਤਨ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ 'ਮੈਂ+ਮੇਰੀ' ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ -

ਪੰਖੀ ਥਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਭਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ ॥

ਜੇਤਾ ਉਭਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ

ਬਿਲਲਾਹਿ ॥

ਪੰਨਾ - 66

ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਭੁਲਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਚੀਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ, ਇਥੇ ਹੋਰ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਅਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸੋਝੀ ਹੈ ਸੂਝ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਥੇ ਕਿਸੇ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਹੈ -

ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਬ ਖੇਲੁ ਉਝਾਰੈ ਤਬ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਪੰਨਾ - 999

ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਹਨ। ਸੋ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਾਧਨਾ ਸੰਪੰਨ ਰਾਜ ਯੋਗ, ਗੁਰਮਤਿ ਯੋਗ, ਭਗਤ ਯੋਗ ਦੇ ਪੂਰਨ ਜਾਣੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਨ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ!

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥

ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਪੰਨਾ - 1375

ਇਕ ਸੀਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਖੂਨ ਲਿਬੜੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਵੇਰ ਲਹਿਰਾਈ ਦੂਸਰੇ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਧਰਮਦਾਸ ਜੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਰਾਏ ਜੀ ਆਏ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਵਾਰੀ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮੰਚ ਤੇ ਆਏ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮਹੀਨਿਆ ਬੱਧੀ ਚਲ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਤੋਂ, ਭਾਈ

ਹਿੰਮਤ ਰਾਏ ਜੀ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੇ ਇਕ ਰਸੋਈਏ ਸਨ, ਦੁਵਾਰਕਾ ਪੁਰੀ ਤੇ ਛੀਬੇ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਜੀ ਚੌਥੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਆਏ, ਪੰਜਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਆਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੀਤਾ।

**ਲਵਪੁਰ ਜਨਮ ਬਸਨ ਕੋ ਧਾਮੂ।
ਦਯਾ (ਸਿੰਘ) ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਯੋ ਨਾਮੂ॥੩੦।
ਦੂਸਰ ਕਹਯੋ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਕੋ।
ਨਾਮ ਧਰਮ (ਸਿੰਘ) ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰ ਕੋ।
ਤ੍ਰਿਤੀਯੇ ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸੀ।
ਪੁਰੀ ਦਵਾਰਕਾ ਹੈ ਮਮ ਵਾਸੀ॥੩੧।
ਮੁਹਕਮ (ਸਿੰਘ) ਨਾਮ ਹੈ ਮੇਰਾ।
ਚਤੁਰਥ ਸਿੱਖ ਬੋਲਯੋ ਕਰ ਜੋਰਾ।
ਬਿਦਰਪੁਰੀ ਵਾਸੀ ਪਹਿਚਾਨੋ।
ਸਾਹਿਬ (ਸਿੰਘ) ਨਾਮ ਮਮ ਜਾਨੋ॥੩੨।**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਪਹਿਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਅਲੌਕਿਕ ਕਰਤੱਬ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਯੱਗ ਰਚਾ ਕੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੂਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਨੀ ਕੁਲ ਰਾਜਪੂਤ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਹੀ ਕੌਤਕ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀਆਂ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮਨੁੱਖ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਵੇ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੋਵੇ, ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਸੀਸ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਜੰਤਰਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਾ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਜਾਇਜ਼ ਭੈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੋਵੇ, ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਸੰਜਮ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਹਿਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਪੂਰਨ ਵਿਵੇਕੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਚੰਗਿਆਂ ਮੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਜੂਦ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਅਜਿਹਾ ਵਜੂਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭਗਉਤੀ ਰੂਪੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਜੂਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਹ

ਪਹਿਲਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਗਨ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਂਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਬੇਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਜੋ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਧਿਆਸ (ਹਉਮੇ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਗਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਸ਼ਤਰ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਕੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਜਲ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦੰਡਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਤਾਸਿਆਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ (ਜੋ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਪਾਹੁਲ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਗਏ ਸਨ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਮਿਟਾ ਕੇ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜੀਵਤ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਘੁੱਟ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਪਿਲਾਏ। ਪੰਜ ਚੂਲੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਪਾਏ, ਪੰਜ ਛੱਟੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ, ਸਦਾ ਅਚਲ ਅਹਿਲ ਸੁਝ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਬੱਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥

ਪੰਨਾ - 273

ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਮੁਖ ਮੋੜਨਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਅਤਿ ਉਤਮ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੈ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ

ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ

ਭੇਵ॥

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਪਰ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਝੁਕ ਗਏ, ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਾਂਝਾ ਨਾ ਰੱਖੀਂ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਓਤਪੋਤ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਪੰਚ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ

ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਚੁੱਕੇ, ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਾਂ ਐਉਂ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ -

**ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਭਯੋ ਖਾਲਸਾ ਨੀਕਾ ਅਤਿ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਮਿਲ ਫਤੇ ਸੁ ਬੁਲਾਈ ਹੈ।
ਪੀਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਰਮਾਤੀ ਜੇ ਅਮਰ ਪੰਥ,
ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੂੰ ਕੀ ਕਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਈ ਹੈ।**

**ਧਰਮ ਸਥਾਪਥੇ ਕੋ, ਪਾਪਨ ਕੇ ਖਾਪਥੇ ਕੋ,
ਗੁਰੂ ਜਾਪਥੇ ਕੋ, ਨਈ ਗੀਤ ਯੂ ਚਲਾਈ ਹੈ।**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਮੀਰੀ, ਵਜ਼ੀਰੀ, ਫਕੀਰੀ, ਤਦਬੀਰੀ, ਜੋਹੀਰੀ, ਅਕਲਗੀਰੀ, ਦਾਨ ਕੀ ਦਗੀਰੀ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਤਰਗਸ ਗੀਰੀ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗੀ ਫਿਰੇਗੀ। ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਗੁਰ ਬਰ ਅਕਾਲ ਕੇ ਹੁਕਮ ਸਿਓ,
ਉਪਜਿਓ ਬਿਗਿਆਨਾ।
ਤਬ ਸਹਜੇ ਰਚਿਓ ਖਾਲਸਾ ਸਾਬਤ ਮਰਦਾਨਾ।**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 41/16

ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁਰਮਾਇਆ -

**ਸਬ ਏਕੋ ਏਕੋ ਏਕਨਾ, ਨਾਹੀ ਭੇਦ ਨ ਕਾਹੂ
ਪੇਖਨਾ।**

ਇਸ ਪਾਹੁਲ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਅੱਜ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕੇ ਅਸਾਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਇਕ ਐਸੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਆਰਫਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਕਾਲ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿਚੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਬਿ-ਹਯਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ'। ਸਾਮੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਜਿਹੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਨ-ਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਹੈ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਆਯੂਰਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਮਾਹਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਵਾਈਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੋਗਨਾਸ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲੰਕਾਰਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ 'ਆਬਿ-ਹਯਾਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਬਿ-ਹਯਾਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਘੁੱਪ-ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਖਵਾਜਾ ਖਿਜਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿਜਰ ਜੁਲਕਰਨਲ ਅਥਵਾ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਬਿ-ਹਯਾਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਵੀ ਟੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਿਕੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਰਸੋਈਏ ਇਦਰੀਸ ਨੇ ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚਸ਼ਮਾ ਲੱਭਿਆ। ਉਹ ਲੂਣ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਇਕ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਮੱਛੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਇਦਰੀਸ ਨੇ ਵੀ ਦੋ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਉਸ ਚਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਲੱਭ ਸੱਕਿਆ। ਈਰਖਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਦਰੀਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਅਮਰ ਦੇਵਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਮੂਲ ਕਹਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਰਬ ਵਿਚ ਪੁੱਜੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਕੁਰਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। (ਸੂਰਤ 18, ਆਇਤ 59-63) ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ 'ਆਬਿ-ਹਯਾਤ' ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਦੀਵਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਦਾ ਹੀ ਸਹਿਲ ਜਿਹਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੇ ਪਾਰਸ ਰਸਾਇਣ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਵਾਂਗ ਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 272)

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਉੜਾਉਣੀ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਹ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਇਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਕੇ ਵਿਹੁ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ॥
ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ॥**

ਪੰਨਾ - 538

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਵਾਦ ਬਿਨਾਂ ਚਖੇ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਵਿਣੁ ਚਾਖੇ ਸਾਦੁ ਕਿਸੈ ਨ ਆਇਆ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਇਆ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀ ਅਮਰਾ ਪਦੁ ਹੋਏ
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਰਸੁ ਤਾਹਾ ਹੇ॥**

**ਪੰਨਾ -
1056**

ਅਤੇ ਪੀਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਦਵਾਈ ਪੀਣ ਲਈ ਰਸਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਲੱਜ ਤੇ ਡੋਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜਗਿਆਸੂ ਸ੍ਰੀਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੱਢ ਕੇ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਪੀਜੈ ਅੰਤਰੁ ਭੀਜੈ ਸਾਚ ਸਬਦਿ
ਬੀਚਾਰੀ॥**

**ਅੰਤਰਿ ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਸਬਦੇ ਕਾਇ
ਪੀਐ ਪਨਿਹਾਰੀ॥**

ਪੰਨਾ - 570

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨ ਜਨ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਜ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਪਿਛੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਵੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਾਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਧਾਣਾ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਟਿਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਅਥੱਕ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਕ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੇਕੀਆਂ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿਚਦੀ ਹੈ, ਆਸੁਰੀ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ, ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਵਖੀਲੀ, ਕਪਟ ਆਦਿ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੈਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਖਿਮਾ, ਸ਼ੀਲ, ਦਾਨ, ਸੌਚ, ਧੀਰਜ, ਸੇਵਾ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਹਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਅੰਦਰ

ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬਿਲੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਰਿੜਕਣਾ ਚਲਾ ਕੇ ਆਤਮ ਤੱਤ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਹ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ॥**

**ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨੀ ਸਚਾ ਮਨਿ
ਵਸਾਇਆ॥**

ਪੰਨਾ - 918

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ, ਜਿਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਚਿੱਤ, ਇਕ ਮਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਝਰੋਖਾ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਦੇ ਉਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

**ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ
ਪਰਭਾਤ।**

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ
ਚਾਉ॥**

**ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ
ਸਚਾ ਨਾਉ॥**

**ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ॥
ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕਸੀਐ ਵੰਨੀ ਚੜੈ ਚੜਾਉ॥**

ਪੰਨਾ - 146

ਵਿਹੁ ਦੀ ਮੈਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜਲ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੇਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਮੁੰਦੁ ਅਥਾਹਾ॥

ਪਾਵਹੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਧਨੁ ਲਾਹਾ॥

ਬਿਖਿਆ ਮਲੁ ਜਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵਹੁ

ਗੁਰ ਸਰ ਸੰਤੋਖੁ ਪਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 1043

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ

ਇਹੁ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਸਾਰਾ॥

**ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨੁ ਭੀਖਨੁ ਪਾਵਉ ਮੋਖ
ਦੁਆਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 659

ਸੋ ਇਹ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਸਤੂ ਲੱਭ ਲਈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ

ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੁਕਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਆਖਿਆ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਅਮਰ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਇਕ ਪਦਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
ਏਕ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
ਬ੍ਰਤ ਗੌਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥**

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਤਾਅ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਜੂਦ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਧੁਨ ਉਠਦੀ ਹੈ -

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੰਤ ਕਾ ਭਲਾ।**

ਉਹ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਲੇਪ ਸ਼ੇਪ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਖਾਲਸਾ ਵਜੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤ ਲਟ-ਲਟ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਜੀਵ, ਜੰਤੂ, ਪਰਬਤ, ਜਲ, ਥਲ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਆਪ ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਹਸਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕੋ ਹਸਤੀ ਦੇ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਹਿ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਓ। ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾ ਅਲੌਕਿਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੇਧ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਟਮ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਾਈ ਭਾਈ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ, ਇਕੋ ਜੋਤ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਝ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ -

**ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ
ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥ ਪੰਨਾ - 97**

ਆਪਣੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਹ ਧਰਤੀ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ, ਸਰਬ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਇਸ ਉਪਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦਾ, ਇਕ ਕੌਮ ਦਾ, ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਕ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਸੂਝ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬਣਾਈ

ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੜਪੁਣੇ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਘਰ, ਆਪਣਾ ਸੁਖ, ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਅਪਣੱਤ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਤੋੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰਬ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਮਝੋ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਹੈ, 1699 ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਉਪਰ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤ ਹੋਈ, ਅਜਿਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਸੀ -

**ਮੈ ਅਪੁਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ।
ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।
ਕਬਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।**

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ॥ ਚੰਪਈ॥

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕੁਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਲ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਜਿਸ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਕਾਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਫਿਰਕੇ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਗੂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਪਿਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ
ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ
ਕ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ
ਖੁਆਇਆ॥**

ਪੰਨਾ - 644

**ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥**

**ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ
ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੁਕਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 600**

ਐ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! 1999 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਜਾਣ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 41 ਤੇ)

Sacred Journey ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਨੌਵਾਂ ਅਧਿਆਇ

ਅਭਿਆਸ, ਅਭਿਆਸ, ਅਭਿਆਸ

ਬੈਰਾਗ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਾਸਾ ਹੈ ਅਭਿਆਸ। ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਅਨੁਸਾਸਨ ਤੇ ਧਿਆਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨੇੜੇ ਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ। ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਰਾਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਨਿਰਮੋਹ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਤਵਾਦ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਓ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਉਨਤੀ ਦੇ ਪਹਿਓ ਹਨ। ਜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇੜੀ ਦੇ ਚੁਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਭਾਵ ਜੇ ਕੋਈ ਬੇੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇੜੀ ਹਿਲਜੁਲ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੈਨਵਸ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹਨ, ਅਧਿਆਤਮਤਵਾਦ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਤੇ ਬਰੀਕੀਆਂ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਧਨਾ ਅਧਿਆਤਮਤਵਾਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੱਠ ਯੋਗ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਜਾਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਮੰਤਰ ਜਪਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ। ਅਭਿਆਸ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤਕਨੀਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬੈਰਾਗ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਦੋ ਪਾਸੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੋ। ਇਕ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਬਾਹਰੀ ਜੀਵਨ, ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਤੇ ਧਰਮ। ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਨਿਅੰਤਰਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਸਿੱਖਣਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਤਰ

ਆਤਮਾ ਦੀ ਦਬੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਸਕੀਏ, ਇਹੋ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਅੰਤਰਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ, ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਈਸਾ ਜੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਅੰਤਰਣ ਵਿਚ ਸਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਨ ਉਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਦੈਵੀ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੇਣ ਇਕ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਅ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ, ਇਲਾਹੀ ਹਨ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਨਵ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ। ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਦਿਵਤਾ ਦਿਖਾਈ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਠੋ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਧੇਰੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਉਤਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਆਤਮਾ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਹੈ ਹੇ ਮਾਨਵ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਅਲਾਹੀ, ਖੁਦਾਈ ਹੈ।

ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਦੌੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੋਝਾ ਹੈ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹੋ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਧੂਰੇਪਣ ਵਿਚ ਰਹੋ, ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਅਧੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਕਰੋ। ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋਣਾ ਇਕ ਕਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ, ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਇਹ ਸਭ ਨਿਸੁਆਰਥ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅਸੂਲ ਬਣਾਓ, ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰੋਗੇ, ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰੋਗੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿਓਗੇ। ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋਣਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ। ਯੋਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਅਹਿੰਸਾ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰੋ। ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਓ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਵੋ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਹੋਵੋ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹਾਂ।

ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰਤਾ ਨਾਲ ਜੀਓ, ਜੋ ਵੀ ਕਰੋ ਪੂਰਾ ਮਨ ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ ਕਰੋ, ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਜੋ ਜਿਥੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋ। ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰੋ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਕਰੋ, ਪਿਛੇ ਨਾ ਦੇਖੋ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸੋਚੋ ਕਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਿਰਣਾ ਲਓ, ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਉਹ ਪਾਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਉਤਮ ਨਿਰਣਾ ਲਓ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰੋ, ਨਤੀਜਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਛੱਡੋ, ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ, ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਾਜ, ਆਪਣਾ ਕਿੱਤਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਚੁਣੋ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਗੋਲ ਨਾਲ, ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ ਇਕ ਸੁਰ, ਇਕ ਸਾਰ ਹੋਣ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਕੁਲੀਨ ਰਹੋ। ਇਹ ਇਕ ਔਖਾ ਤੇ ਲੰਮਾ ਰਾਹ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਆਦਰਸ਼, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨੋਰਥ ਬੜੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ। ਇਕ ਇਕ ਕਦਮ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚਲੋ। ਜਦੋਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿਛੇ ਵੀ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਧੱਕੇ ਲਗਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਆਉਣ ਦਿਓ, ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ, ਸਥਿਰ ਹੋਵੋ, ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਪਿਛੇ ਵਲ ਧੱਕਾ ਲਗਣਾ, ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਧੱਕਾ ਖਾ ਕੇ ਓਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਨਾ ਰਹੋ, ਕਦੇ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਛੱਡੋ, ਕਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਛੱਡੋ, ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਣਥੱਕ ਯਤਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਦੀ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਛੱਡੋ, ਆਸ ਨਾ ਛੱਡੋ।

ਸਰੀਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਇਹ ਵੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਖਾਓ, ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਅਹਾਰ ਖਾਓ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ। ਠੀਕ ਨੀਂਦ ਲਓ, ਇਕ ਸਮਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੌਣ ਦਾ, ਖਾਣ ਦਾ ਇਕ ਸਮਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਮਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ

ਵਰਤਦੇ ਹੋ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੀਉਂਦਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ; ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਤਾਕਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਸੰਤੁਲਨਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਪੁੱਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਇਕ ਸੁਰ ਹੈ, ਇਕ ਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਇਕ ਸੁਰ ਇਕ ਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਲ ਹਚਕੋਲੇ ਖਾਏਗਾ, ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਰਾਹ ਔਖਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਉਖੜ ਜਾਣਗੇ।

ਚਾਰ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰੋ, ਖਾਣ ਤੇ, ਸੌਣ ਤੇ, ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹ ਲੋੜਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਸਿੱਖੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਮੁੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸੰਵੇਗ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ - ਇਛਾਵਾਂ, ਗੁੱਸਾ, ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਹਉਮੈ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਢਲੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੇਗਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਭਿਆਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸੰਤੋਖ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਕਦੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ੈਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੀਵਰਤਿਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਲਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਾਲ ਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਰਖਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਧੱਕੇ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਬਕ, ਇਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖੋ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਹਰੇਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਚਾਨਣ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁਪੋ ਨਾ ਲੁਕੋ ਨਾ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਬੜੋ, ਦੇਖੋ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਧੱਕੇ, ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਨਿਗ੍ਰਾ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਤੇ ਸਮਾਚਿਤਤਾ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ।

ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੰਤੋਖ ਇਕ ਹੀ ਬਹੁਤ ਅਸਚਰਜ਼ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਅਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਖੇਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੰਵੇਗ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧਿਆਨ ਖਿੰਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੰਜਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ। ਪੈਂਡਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਹੁਤ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲ ਹਨ -

1. ਆਪਣੀ ਮੰਜਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੋ।

2. ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾਓ।

3. ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਰਹੋ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੁਕਣਾ, ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਿਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਛਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ।

ਮਨ ਨੂੰ ਸਚਮੁੱਖ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਉਥਲ ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਇਕ ਉਹ ਯੰਤਰ ਹੈ, ਔਜ਼ਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਜਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਾਇਮਾਨ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਤੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭੇਦ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਸਲੀ ਪਛਾਣ ਮਨ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਕਈ ਆਦਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਪਿਛੇ, ਇਛਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਪਿਛੇ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦੇ ਪਿਛੇ ਛਿਪੀ ਪਈ ਹੈ, ਇਹ ਆਦਤਾਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਐਨੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਮਾਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਤਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖਿੰਡੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਖਮ, ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਸੱਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਆਦਤਾਂ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਡਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਪਰਾ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਾ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦੁਖ, ਭੋਗ, ਸੰਤਾਪ ਹੋ ਉਪਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਇਸ ਚਲਾਇਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਗੁਣ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਤਮਾ ਹੈ ਕਾਲ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਆਤਮਾ ਉਸ ਇਕ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦਾ ਤੇ ਉਹ ਐਨੀ ਹੀ ਦੂਰ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ।

ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੈਠੇ ਰਹੋ, ਹਿਲਦੇ ਰਹੋ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੋ, ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਖਿਆਲੀ ਪਲਾਓ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੋ, ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ, ਨਿਗ੍ਹਾ ਰਖਣੀ ਮਨ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋੜਨਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੰਨਾਂ ਡੂੰਘਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤਕ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤਕ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਰੋਜ਼ ਸਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਉਹ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਪਰ ਦੀ ਸਤਾਹ ਤਕ ਆ ਕੇ ਖੁਰਦ ਖੁਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸ਼ੁਧ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਵਸ਼ਕ ਵੀ। ਸਾਧਨਾ ਸਮਾਧੀ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਕ ਮੁਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੰਕਲਪ। ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ - ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਨਮੈਤਾ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਵਿਕਾਸ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਚਲਾਂਗਾ, ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ। ਸੰਕਲਪ ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਭਿਆਸ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਸੰਕਲਪ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਟੀਚੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕਲਪ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 43 ਤੇ)

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਅੱਜ ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਧੁੰਦ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪ ਉਪਰ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਆਪ ਠੀਕ ਦੋ ਵਜੇ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹੋ, ਕੰਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਕਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਾਲਾਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਠੰਢ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਭ ਦੀ ਸੁਰਤ ਉਚੀ ਉਠ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਸੀ -

**ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਰਾਬ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ॥**

ਪੰਨਾ - 682

ਅੱਜ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਠੀਕ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹਨ, ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ, ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਖਾਧੇ, ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਗਏ, ਅੱਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਲ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਟਾਲ ਸਕੇ, ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਚਾਓ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਤਰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਰਕਸ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਉਤਰ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਖ ਝੱਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਨਕੂਲਤਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੋ ਵੀ ਹੋਣੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਾਨੂੰ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਪੀ.ਟੀ.

ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਆਪ ਪੀ.ਟੀ. ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਣ ਹਿਤ ਆਪ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਜਿਉ ਜਿਉ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਉ ਹੋਵਣਾ॥

ਪੰਨਾ - 523

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੁਕਮ ਤੇ ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਨਾਦਿ ਹਨ; ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਦਿ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਦੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਗਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਅਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਮਾਧਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਛਿਲੜ ਵਿਚ ਜੀਵਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰਕ੍ਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬੀਜ ਵਿਚ ਦਰਖਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੀਜ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਬੂਟਾ ਬਣਿਆ, ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਬਣਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਬੀਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਕੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਦਾ ਬਿਛ ਬਣ ਗਿਆ, ਟਾਹਣੇ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਪੱਤੇ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਓਹੀ ਬੀਜ ਉਸ ਸਾਰੇ ਬੂਟੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਫੁਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਬੀਜ ਰੂਪ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬੀਜ ਵਿਚ ਗੋਲ ਬਣੀ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਬੀਜ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਕ ਅਧੂਰੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਬੀਜ ਬਣ ਗਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਬੀਜ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਪਸਰਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਿ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੀ, ਜੁਗਾਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਥੇ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਅਸੂਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ, ਨਾ ਦੈਵੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

**ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ॥
ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ॥
ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ॥**

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਰਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਹੁਣ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰ ਬਣਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਵਿਚ, ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਇਸ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਰੂਪ ਵਟਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ॥

ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣਾ ਕਥਿ ਕਥਿ ਲੂਝੈ॥ ਪੰਨਾ - 466

ਇਹ ਹਉਮੈ ਕਿਥੋਂ ਹੋਈ, ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮੇਟਣੀਆਂ ਖਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਹੰਡੋਲਿਆਂ ਤੇ ਝੂਟੇ ਖਿਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਝੋ ਤਾਂ ਦਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ, ਆਪਣੀ ਨੇਤ, ਨਿਯਮ ਆਪਣੀ ਸਹਿਜ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਨੇਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਓ ਜੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਿਖਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰੇ ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਉਸ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੁਰ ਨਾ ਮੇਲਣੀ, ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦਾ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਸਮੁੱਚੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਹੁਕਮ ਬਾਰੇ comments (ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ) ਦੇਣੇ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਸੋਭਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਤਤੀ ਤਵੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣੇ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਰਚੀ ਰਚਾਈ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਸੁਰ ਮੇਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥ ਪੰਨਾ - 394

ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਚਿਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲੰਘਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸਗੋਂ ਇਕ ਖਿਆਲ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਐਕੜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਣ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,

ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥

ਸੁਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ,

ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ,

ਠਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥ ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਨਿਕਲ ਜਾਵੋ, ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਨਿਕਲੋ, ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਯੁੱਧ ਕਰਤੱਵ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲੋ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੇ ਅਪਾਰ ਬਲ ਦੇ ਸਦਕੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਨਾਮ ਦਾ ਸਹਿਜ ਬਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕੌਠੇ ਪਿੰਡ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਗੜਵਈ ਨਿਹੰਗ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੈਰ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਇਕ ਖੂਹ ਆਇਆ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਵਸਤਰ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਖੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਚਲ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਟੱਪਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੜਵਈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਆਹ ਗੜਵਾ ਸਾਨੂੰ ਫੜਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੜਵਾ ਫੜਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਈ ਫੜ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੜ, ਉਹ ਗਿੱਲਾ ਥਾਂ ਟੱਪਣ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਨਾ ਉਥੇ ਖੂਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਦਰਖਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਨਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਗੜ੍ਹ

ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਬਿਮਾਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਰਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਦਸ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਾਇਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮੂੰਹ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖੇ! ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਓ! ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੋ, ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਦੇਗ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਉਣੇ ਤੇ ਆਪ ਨਿਹੰਗ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ। ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਈ ਫੜ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਗਹਿਰਾ ਜਿਹਾ ਥਾਂ ਸੀ ਉਸ ਉਪਰੋਂ ਛਾਲ ਜਿਹੀ ਮਾਰੀ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਖੂਹ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਗਾਰੇ ਜਿਹੇ ਉਪਰੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ ਨਾ ਸਕਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਪਾਰਸਭਾਗ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਪੀਰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੋਥੀ ਉਪਰ ਹੱਥ ਰਖ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ! ਸਾਡਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਚਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸੀ, ਉਸ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ, ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਨਹੀਂ ਰਚਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਕੋ ਗੱਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਈ ਹੈ -

ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ॥

ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ॥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਨਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣੇ ਸਨ, ਨਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜ੍ਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਆਏ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਸਮੇਤ ਜੜ੍ਹ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘੱਟ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਹਿਜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਰਤਾਪੁਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹਉਮੈ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦੀ ਗਿਆਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੀ.ਏ. ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਪ ਇਸ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧੂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਫਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗੈਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਹ ਜੋਹਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਗਏ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ, ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਏ ਤੱਕੇ, ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਗਏ, ਸਾਰੀਆਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੱਕੀਆਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਗਏ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਾਧੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਖਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਲਾਂਘ ਭਰ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੋਂ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਲਾਂਘ ਭਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਉਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਬੱਚੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਆਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਆਪ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਧੂ ਬੈਠਾ ਸੁਲਫਾ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ-

ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡਹੰਸੁ ਹੈ ਤਾ ਮੈ ਕੀਆ ਸੰਗੁ॥

ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਤ ਜਨਮਿ ਨ ਦੇਈ ਅੰਗੁ॥

ਪੰਨਾ - 585

ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤਮਾਕੂ ਨੌਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਪਰ ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ, ਸਰਬ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ ਸਰਮਦ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਵਿਚ ਬੇਪਨਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਉਪਰ ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਥੜ੍ਹੇ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਪੜਾ ਘੱਟ ਹੀ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਾਸ ਘੱਟ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਥੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਫਕੀਰ

ਬ੍ਰਹਿਨਾ (ਨੰਗਾ) ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਕੰਬਲ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਢਕ ਲੈ। ਆਪ ਨੇ ਕੰਬਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਢਕੀ ਦੀ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੰਬਲ ਉਪਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਘੁਮੰਡ ਨਾ ਕਰ, ਤੂੰ ਐਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਦੋਜਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਕੰਬਲ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਲਵਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਢਕੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਢਕੇ ਹੋਏ ਹਨ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੰਬਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਕੰਬਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦਾਰਾ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਪਿਆ, ਹੋਰ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਪਏ ਹਨ। ਘਬਰਾ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕੰਬਲ ਦਾ ਪੱਲਾ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਖਾਰ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਸੁਰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਚੀਰਾ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖ, ਜਦੋਂ ਸੁਰਮਦ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਚੀਰਾ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਚੀਰੇ ਆ ਗਏ, ਖੂਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚੀਰਾ ਆ ਗਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕੋਲ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਕੱਟ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸੀਸ ਕਟਾ ਲਵੇਂਗਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਤਾਹਨਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਐ ਫਕੀਰ! ਤੇਰਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਚਮੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਚਮੜਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸੁਰਮਦ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਵੇ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਕੋਰੜਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨਮਕ ਘੋਲ ਕੇ ਇਕ ਟਾਈਮ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਖਾਣ ਲਈ ਸੁੱਕੇ ਟੁਕੜੇ ਜਿਵੇਂ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਫਾਰਸ (ਈਰਾਨ) ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਆਏ ਕਿ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸਬਰ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁਕਰ ਸੀ। ਉਲਮਾ, ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ।

ਨਾ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਆਰਫ ਲੋਕ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਤੂੰ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਇਹਦੇ ਅਰਥ ਜਾਨਣਾ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਫੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਅਰਥ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਵੇ। ਈਰਾਨ ਦੇ ਸਫੀਰ ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਅਤੇ ਸਰਮੱਦ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਤਿ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਫੀਰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਤਾਲਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤਾਲੇ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਗਏ। ਸੁਰਮੱਦ ਨੇ ਸਫੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਸੁਰਮੱਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਅਰਥ ਪੁਛਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਸਕ ਲੈ ਕੇ ਆਈਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਨੰਗਾ ਹਾਂ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੁਰਮੱਦ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਦੋ ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਪਹਿਨਿਆ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਕੀਲ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਜਲਾਦ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ 101 ਕੋਰੜੇ ਸੁਰਮੱਦ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਸਨ। ਸੁਰਮੱਦ ਹਰ ਹੰਟਰ ਪੈਣ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ 50 ਹੰਟਰ ਲਗ ਗਏ ਤਾਂ ਜਲਾਦ ਥੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕੁਝ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਸੁਰਮੱਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਸਫੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਫੀਰ ਸਾਹਿਬ! ਕੁਝ ਸਮਝ ਆਇਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਅਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰਮੱਦ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਜਲਾਦ ਨੇ ਬਾਕੀ ਹੰਟਰ ਮਾਰਨੇ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਸਫੀਰ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਸਮਾਨੀ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਰਮੱਦ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਹੰਟਰ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਾਏ-ਹੂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਮੁੱਖ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, ਇਕੋ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਫੀਰ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿ ਸਬਰ ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦੇਖ, ਮੈਂ ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਬਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਇਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਗਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਸੁਰਮੱਦ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਲੱਪ ਭਰ ਕੇ ਨਮਕ ਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸੁਰਮੱਦ ਨੇ ਉਹ ਪੀ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਾਣੀ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਸਫੀਰ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਧਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਉਹ ਨਮਕ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ

ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸੁਰ ਮੇਲ ਕੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਖਾਣਾ, ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ, ਹੋਰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਕਹਿਣਾ—

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥ ਪੰਨਾ - 394

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂ, ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਨਿਰਮੂਲ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਾਰ ਹੈ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲਿਆਂ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ, ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਜਾ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਿਚੋਂ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤੂੰ ਛਕਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਸੁਰ ਮੇਲਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਸਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਮਰਥਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਉਹ ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੇਟਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਸਮਰਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਮੇਟ ਸਕੇ। ਸਿਰਫ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਮੇਟਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 1252

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਦੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਚ ਦੇ ਪੀਰ ਬਣਨ ਪਿਛੋਂ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਆਇ ਅਗਾਰੀ ਸੋ ਮਿਲਯੋ ਅਵਿਲੋਕੇ ਸੁਆਮੀ॥

ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰੁ ਪ੍ਰਯੰਕੁ ਪਰ ਬਿਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5940

ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ -

‘ਆਪ ਸਾਬ! ਰਣ ਗਾਥ ਬਡ ਹੇ ਨਾਥ ਅਸੰਭੈ।

ਤਉ ਬਿਲੋਕਿ ਬਹਾਦਰੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਅਚੰਭੈ॥੪॥

ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਬਡੇ ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।

ਚਹੋ ਬਨਾਵੋ ਛਿਨਕ ਮਹਿੰ ਅਨਬਨ ਬਨਿ ਜਾਤੀ।

ਨਰ ਲੀਲਾ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੀ ਕਰਿ ਜਗ ਦਿਖਰਾਵੋ।

ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿੰ ਬਯਾਪ ਹੀ ਤਿਲ ਲੇਪ ਨ ਲਾਵੋ॥੫॥

ਹਮ ਲੋਕਨ ਕੋ ਦੀਖਤੀ ਜਬਰੀ ਤੁਰਕੇਸ਼ਾ।

ਕਰਯੋ ਬੁਰਾ ਤਿਨ ਅਪਨ ਸਭਿ, ਤੁਮ ਸੋਂ ਰਚਿ ਦ੍ਰੈਸ਼ਾ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5940

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਵੀ ਵਰਤਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਨਰ ਮੇਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਨਾਰੀ ਮੇਟ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੀਸ ਉਪਰ ਵਰਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਦੈਂਤ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਕੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਵੇ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਯੋ ‘ਇਮ ਹੋਵਨਹਾਰੀ।

ਮਿਟਤਿ ਨ ਕੋਟ ਉਪਾਵ ਤੇ ਨਰ ਹੂੰ ਕੈ ਨਾਰੀ॥੬॥

ਮਾਨਨੀਯ ਸਭਿ ਸੀਸ ਪਰ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨਿ ਕੇਰੀ।

ਨਰ ਬਪੁਰੇ ਕੀ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਜੋ ਫੇਰੈ ਹੇਰੀ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5941

ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯੁੱਧ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵਰਤ ਕੇ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਟ ਦੇਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜੀ ਰਹਿ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵੀ ਮਿਟਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਚਿਤੁ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਥਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬੀਬੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਬਣ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚੱਕਰ ਬਣਾਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਾਗਰ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਹੱਸ ਪਈ, ਕੋਲ ਹੀ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਰਨ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰੀਚਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਹਸਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਭੇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੱਸੀ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੀ ਕਦੇ ਟਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਭਾਵੀ ਇਥੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ

ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਥਣ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਥਣ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਧਾਤਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸੀ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਣੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੀ ਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ ਰਾਜਨ! ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਜਾ, ਨਾ ਫਕੀਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਮਾਤੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਂਤਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਮੇਟ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਉਪਰ ਭਾਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਅਕਲ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸੁਵਿਧਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬਚ ਰਹਿਏ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਣਹਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਬੁਰਾ ਸੋਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਵੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਸ, ਅਸੀਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਵਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੋਲੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਰਾਵਣ ਉਪਰ ਵੀ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੇਟ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਦਸਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਲੜਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜੇ ਸੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਥਾਂ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ, ਕੀ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮ ਹੈ ਜਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਮਾਇਆਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਥਾਂ ਮੈਂ ਬੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਥਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਵਣ ਉਪਰ ਭਾਵੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ। ਚੰਡਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਮਰੇ ਡੰਗਰਾਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ

ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲੈਣਾ, ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਚੰਡਾਲ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਵੇ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਛੁਟੀ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਚੰਡਾਲ ਦਾ ਲੜਕਾ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਲੰਕਾ ਵਾਸੀ ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ। ਆਪਾਂ ਹੋਰ ਇਲਾਜ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਜਨ ਬਣ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਆਪੇ ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ 14 ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਹ ਬੇਟਾ! ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਜਮਾਈ ਕਰ। ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਸਵਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਹਾਜ਼ ਇਕ ਕੰਢੇ ਤੇ ਆ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਆਇਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਉਸ ਟਾਪੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜੋ ਵੀ ਬੰਦਾ ਗੇਟ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਗੇਟ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਲੜਕਾ ਉਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਬਹੁਤ ਉਨਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਇਸ ਨੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਉਨਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਵਾਂਗੀ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਸੁਅੰਬਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੜਕੀ ਪਸੰਦ ਕਰੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਟਾਪੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵੀ ਸੁਅੰਬਰ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਰਾਵਣ ਦੀ ਸਹਿਜ਼ਾਦੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਜੈਮਾਲਾ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਸ਼ਾਦੀ ਪਿਛੋਂ ਰਾਵਣ ਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਬੁਲਾਏ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭਾਵੀ ਬਦਲ ਦਓ, ਤੁਸੀਂ ਅਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਰਮ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਭੋਗਣਾ ਹੀ

ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਭਾਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਵੀ ਕੱਟਿਆ ਸੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਪੈਰ ਦੇਖੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁਖ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਇਕਲੇ-ਇਕਲੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਦੂਜਿਆਂ ਛੋਟਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਹੀ ਖਬਰ ਲੈਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਆਸ਼ਾਵੰਦ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੁੱਲੇ ਦੈਂਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ, ਰਾਖਸ਼ਸ਼ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਵੀ ਹੈ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਭਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਹਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਵੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸੁਰ ਮੇਲ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਮਤੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਰਾਖੀ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਦੀ ਉਬਲ ਰਹੀ ਦੇਗ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਭਾਣੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਤਾਪ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰ ਮੇਲ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਤਬਲੇ ਜਾਂ ਦੋ ਸਤਾਰਾਂ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਇਕੋ ਹੋਵੇ। ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਮੰਦ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੰਗ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਕਟ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਮ ਬੰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾਓ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦੇ, ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਜਾਂ ਦੋਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੋਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਉਚੇ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਕਰਦੇ, ਦੋਹ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜੇ ਉਚੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਉਹ ਅਜੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਅਜੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਖਰੀ ਸੱਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਸ਼ਤ ਰਖਣਾ ਲੱਚਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਜੋ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਖ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ ਤਾਂ ਉਹ ਐਉਂ ਚਮਕੀ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਕਟਾਰੂ ਦੇ ਜੋ ਘੱਟ ਵੱਟੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਘੱਟ ਸਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਚੋਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕੌਤਕ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੈ 'ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੋਖਣ ਦੇਈ' ਇਸ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੀਵ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਸੰਜੋਗ ਤੇ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹਨ-

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲੂ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਪੰਨਾ - 275

ਜੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਵਾ ਸਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਤਿ ਬਚਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਉਹ ਅਭਿਨਾਸੀ ਬਿਨਸਤ ਨਾਹੀ ॥

ਨਾ ਕੋ ਆਵੈ ਨਾ ਕੋ ਜਾਹੀ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਧੋਈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਪਰਮ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਪੰਨਾ - 736

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ, ਜੋ ਛੁੱਹਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਉਹ ਕਿਸੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੀ ਕਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕੇਵਲ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਸੋਝੀ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ ਬਚਨ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਸ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਅਸ਼ਰਧਕ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

LLLLLLLL

(ਪੰਨਾ 30 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ
ਪੂਰੇ ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ
ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ
ਵਿਸੁਰੇ ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ
ਕੀਰੇ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ
ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥ ਪੰਨਾ - 707**

ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ 1699 ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਅਮੁੱਕ ਧਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਅਮਨ ਲਈ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਲਈ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਅਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਸਕੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਤੂੰ' ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟ ਆਗ
ਉਠੇ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇ ਕੈ, ਫੇਰਿ ਆਗ ਮੈ
ਮਿਲਾਹਿੰਗੇ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਧੂਰ ਤੇ ਅਨੇਕ ਧੂਰ ਪੂਰਤ ਹੈ,
ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਨਦ ਤੇ ਤਰੰਗ ਕੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈ
ਪਾਨ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਬੈ ਪਾਨ ਹੀ ਕਹਾਹਿੰਗੇ ॥
ਤੈਸੇ ਬਿਸੁ ਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ,
ਤਾਹੀ ਤੇ ਉਪਜ ਸਬੈ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਹਿੰਗੇ ॥**

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਮ-ਜਮ ਮਨਾਓ ਵਿਸਾਖੀਆਂ, 300 ਸਾਲੇ, ਹੋਰ ਜੋ ਜੀਅ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨਾਓ ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੀ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈਏ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਦਾਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਅਸਾਡਾ 1999 ਦੀ

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣਾ ਸਫਲ ਹੋ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤੇਜ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਰਮ ਭੇਖਾਂ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤੇਜ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ ॥
ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਗੀਤ ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥ ਸਰਬ
ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ**

ਸੋ ਇਸ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਐਵੇਂ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੋ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੋ ਤੁਸੀਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਅੰਗ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਅਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਜਿਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ -

**ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥
ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ
ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਖੁਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ਪੰਨਾ -**

610

ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਪਛਾਣੋ ਗੁਰਮਤਿ ਕੀ ਆਦੇਸ਼

ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੋ ਸਭੁ
ਕੋਇ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ
ਸੋਇ॥**

ਪੰਨਾ - 1364

**ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ॥ ਪੰਨਾ -
728**

ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਟਮ ਬੰਬ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ, ਬਿਫਲ ਹੋ ਜਾਣ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਦਬੰਦੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣ। ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡੋ ਨਾ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜਾਤ-ਏ-ਖਾਸ ਹੈ। ਨਫਰਤ, ਵੈਰ, ਸਦਾ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

LLLLLLLL

(ਪੰਨਾ 11 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਈ ਜੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੀ ਸਨ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਨਿਗੂ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ, ਆਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਮੌਨ ਰਖਾ ਦਿਤਾ। ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਹ ਪਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮੰਤਰ ਵੀ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਮੰਤਰ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਸੀ ਸਿਉਂਕ ਦੀ ਬਣੀ ਬਰਮੀ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਇਹ ਮੰਤਰ 108 ਵਾਰੀ ਖੂਹ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸੱਪ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਤੂੰ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖੂਹ ਉਪਰ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਮੰਤਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਹ ਨਾ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ-

**ਪ੍ਰਿਗੁ ਜਿਹਬਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਿਮਰਣੀ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 27/10**

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਖੂਹ ਦੀ ਮੌਣ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਪਾਸ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਤਰ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਪ ਲੜ ਜਾਣ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਸਮੇਂ 30 ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸੀ ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਨ।

‘ਚਲਦਾ’

LLLLLLLL

(ਪੰਨਾ 17 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

**ਬਹੁਤੁ ਧਨਾਢਿ ਅਚਾਰਵੰਤੁ ਸੋਭਾ ਨਿਰਮਲ ਗੀਤਿ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਭਾਈਆ ਸਾਜਨ ਸੰਗਿ ਪਰੀਤਿ॥
ਲਸਕਰ ਤਰਕਸਬੰਦ ਬੰਦ ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਗਲੀ ਕੀਤਿ॥
ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਤਾ ਖੜਿ ਰਸਾਤਲਿ ਦੀਤਿ॥**

ਪੰਨਾ - 71

ਜਿਥੇ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਪਾਪੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ -

**ਹਰਿ ਆਪਣੀ ਭਗਤਿ ਕਰਾਇ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖਾਲੀਅਨੁ॥
ਆਪਣੀ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪਰਤੀਤਿ ਆਪੇ ਸੇਵ ਘਾਲੀਅਨੁ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਨੋ ਦੇਇ ਅਨੰਦੁ ਬਿਰੁ ਘਰੀ ਬਹਾਲੀਅਨੁ॥
ਪਾਪੀਆ ਨੋ ਨ ਦੇਈ ਬਿਰੁ ਰਗਣਿ ਚੁਣਿ ਨਰਕ ਘੋਰਿ ਚਾਲੀਅਨੁ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਨੋ ਦੇਇ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਅੰਗੁ ਨਿਸਤਾਰੀਅਨੁ॥**

ਪੰਨਾ - 91

ਜਿਹੜੇ ਭਗਤ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਥੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਐਸੇ ਬਿਖਮ ਘੋਰ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਏਗਾ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੇ ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ।

**ਬਿਖਮ ਘੋਰ ਪੰਥਿ ਚਾਲਣਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗਵਿ ਸਸਿ ਤਹ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸੈ॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਤਬ ਬਿਸਰਿ ਗਇਆ ਜਾ ਤਜੀਅਲੇ ਸੈਸਾਰੈ॥**

ਪੰਨਾ - 92

ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਤਾਰੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿਚ ਘੁੱਪ ਹਨੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਨੂਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹਨ। ਉਥੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਦੇਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੋਝ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਆਜੁ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਇਆ ਹੈ
ਪੇਖੀਅਲੇ ਧਰਮ ਰਾਓ॥**

ਤਹ ਕਰ ਦਲ ਕਰਨਿ ਮਹਾਬਲੀ

ਤਿਨ ਆਗਲੜੈ ਮੈ ਰਗਣੁ ਨ ਜਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 92

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਝੱਲ ਕੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਦੇ ਵਸ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ।

LLLLLLLL

ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਅਤੇ ਨੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਖਾਲਸਾ ਕਿਰਤੀ, ਮਿਹਨਤੀ ਇਨਸਾਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ ਦੇਇ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ ਪੰਨਾ - 1245

ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥ ਪੰਨਾ - 5

ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀਆਂ, ਖੋਹਾ ਖਾਹੀ, ਤਾਕਤ ਹਥਿਆਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਹੋਚ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਆਚਰਣ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖ 'ਖਾਲਸਾ' ਪਦਵੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਐਸੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਕਿਹਾ ਅਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ' ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈ। ਅੱਜ ਐਸੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਨ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ 'ਵੋਟਾਂ' ਦੀ ਮੁਹਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਸਰ ਸਕਦਾ। 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ' ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਐਸੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਕੁਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਨਾ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਆਦਰਸ਼ ਕੀ ਹੈ?

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਧੰਨਤਾਯੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ - ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ, ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਜਸ ਦੀ ਨੌਕਾ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਭਵਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਕਾਇਰਤਾ ਨੂੰ ਹੁੰਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਐਸਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਧੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹ ਕੋ ਜਗ ਮੈ, ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿਤ ਮੈ ਜੁਹੁ ਬਿਚਾਰੈ॥

ਦੇਹ ਅਨਿੰਤ ਨ ਨਿੰਤ ਰਹੈ, ਜਸੁ ਨਾਵ ਚੜੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੈ॥

ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ, ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉ ਉਜੀਆਰੈ॥

ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਥ ਲੈ ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ॥

ਸਵੈਯਾ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

300 ਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਨਾ ਸਮੇਂ ਐਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਮਨੁੱਖ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਕ੍ਰਿਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

LLLLLLLL

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਹੀ ਕਹੋ ਜੋ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਓ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ ਹੋ, ਕਰੋਗੇ ਹੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਉਣ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰੀ ਜਾਓਗੇ ਤੁਸੀਂ ਹਟੋਗੇ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਦੋਸਤ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ, ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦੇ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਜਲੂਸ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਮਨ ਇਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸੰਵੇਗ ਮਨੋਭਾਵ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਉਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਜਾਗਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਗਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਤਲਾ ਮਨ ਵੀ ਜਾਗਰਣ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਮਨ, ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਮਨ, ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਮਨ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ।

ਕਠੋ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਧਤਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਤੇ ਠੀਕ ਚੋਣ ਕਰਨੀ। ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਜੋ ਚੋਣ ਕੀਤਾ ਮਾਰਗ ਅੰਦਰ ਧਸਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਸਕੇ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਵਾਰੀ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ, ਵਿਵੇਕ, ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ, ਸਮਾਧੀ ਇਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਤਿਆਗੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੁੰਜ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਕਠੋ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਆਤਮਾ ਇਕ ਉਚੇਚਾ ਇਕ ਖਾਸ ਮਿਹਮਾਨ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਅੰਦਰੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤਿਆਗੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਉਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

LLLLLLLL

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਮਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਰਚਤਾ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਠੀਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਾ ਢਾਂਚਾ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਈ ਪਧਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਢੂੰਡਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਸੀ ਮੈਂ ਵੀ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਅਮੀਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਜਿਹੜਾ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ! ਮੈਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਓ, ਉਹ ਦੁਖੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਂਸੂ ਸਨ।

ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ, “ਤੂੰ ਗਰੀਬ ਲਾਚਾਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?”

ਉਸ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, “ਕਾਸ਼! ਮੈਂ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਣਾ ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਸ ਧਨਾਢ ਦੀ ਹਿਰਦੇ ਵਸੀ ਗਰੀਬੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਵੀ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਅੰਤ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ, ਮੋਹ, ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਵਸਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੰਤਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਅਜਰ, ਅਟੱਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ

ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੇਤਨਯ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿਹੜਾ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚੇਤਨਯ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਚੇਤਨਯ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੇ ਭਗਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਪੈ ਗਏ, ਇਹ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਸ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਬਚਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਡਾ. ਏ. ਐਨ ਟੰਡਨ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਤਕ। ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਰੱਖੋ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਜੋ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਮੋਹ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।”

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਰਨ ਲੱਗੇ ਲੋਕੀ ਇਕੱਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮੋਹ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੱਤੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਮੋਹ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ।”

ਪੁੱਤਰ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ?”

ਉਸ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, “ਜੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ। ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਇਕ ਲਹਿਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਭੈ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਇਕ ਖੋਲ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਚਮੜੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।”

ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਵਾਏ ਮੇਰੇ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬੈਠਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਮੈਂ ਕੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਗੂੰਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤੇ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਮੰਤਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੱਚੀ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੰਤਰ ਇਕ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਉਚਾਰ ਖੰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮਨ, ਦਿਮਾਗ ਸਭ ਮੱਧਮ ਪੈ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਹ ਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਲਾਪਨ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਹਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੁਛ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੰਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ, ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸਹਾਰਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਮੰਤਰ ਇਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਡਿਉੜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਤਕ ਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਰਤੀਆ ਗਰੰਟੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁਲਝਿਆ ਮਨ ਮੰਤਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਫਰ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਇਕ ਉਹ ਸੱਚਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਔਕੜ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਵੀ ਉਥੇ ਵੀ, ਮੰਤਰ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਡੂੰਘੇ ਅਸਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਸ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਇਕ ਕਪੜੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਪੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਖ ਦੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੁਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਵਡਭਾਗੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੇਸ ਇਲਾਹਬਾਦ ਕੁੰਭ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਕੁੰਭ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਬਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀ ਇਸਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਇਕ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਵਿਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਨ, ਮੈਂ ਝੱਟਪਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਯੋਗ ਦੇ ਉਚੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਛੇ ਹੋਰ ਸਵਾਮੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਿਹਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅੱਗੇ ਮਿਲਾਂਗਾ, ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਟਿਕ’ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਚੋਂ’ ਇਹ ਖੋਪੜੀ ਦੇ ਫਟਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ‘ਬ੍ਰਹਮ ਰੰਧਰਾ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਤਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਕਪੜੇ ਪਾਉਣੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਿਖ ਸਕਿਆ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਰੀਰ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਗਣਾ ਹੈ, ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵੇਦਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਾਜ ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੇ ਰਹੱਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਜਾਣ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਚੀਨਿਆ।

ਮੌਤ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਰਨਾ ਕੋਈ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਵਡਾ ਸੰਤਾਪ ਹੈ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਹ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨਾ ਸੁਖਦਾਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਾਸ

ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜ ਕਮਾਂਡਰ ਸੀ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਉਸ

ਨੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ 1938 ਵਿਚ ਰੁੜਕੀ ਮਿਲੇ ਸੀ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਮਾਂਡਰ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹ ਕਮਾਂਡਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਸਾਮ ਜਾਵਾਂ। ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਸਦਾ ਹੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਕ ਬੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਰੇ ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਾਗਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਅਸਾਮ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਰੁਕੇ, ਅਸੀਂ ਗੁਪਤ ਕਾਸ਼ੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਮੀਲ ਸੀ, ਇਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੜੇ ਹੀ ਪਤਲੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ ਬੜਾ ਵਚਿਤਰ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਉਚੇ ਲੰਮੇ ਬਾਂਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਛਦੇ। ਉਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਸਰੀਰ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ, ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰ-ਕਾਇਆ-ਪਰਵੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ।

ਦਸ ਦਿਨ ਬਾਦ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਹਰ ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਜਾਵਾਂ, ਅਸੀਂ ਗੱਡੀ ਤੇ ਅਸਾਮ ਗਏ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਮਾਂਡਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਵੀ ਠਹਿਰੇ। ਉਹ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ, ਧਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਸੋਚਦੇ ਸੀ ਇਹ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਮੇਜਰ ਕਮਾਂਡਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਰਸੀ ਮੰਗਾਉਂਦਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕੁਰਸੀ ਇਸ ਦੇ ਥੱਲਿਓਂ ਖਿਚ ਦੇ, ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ ਖਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਫੇਰ ਵੀ ਓਵੇਂ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਬੜੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਫਤਰ ਇਹ ਬੜੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੇਜ਼ ਪਾਸ ਬਿਨਾਂ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਯੋਗੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਬਦਲਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਇਹ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਨਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵੀ ਸਿਖ ਲਈ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਭੂਰੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨੌਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਸਰੀਰ ਲੈ ਲੈਣਗੇ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਭੂਰੇ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮੈਂ ਮਿਲਟਰੀ ਕੈਂਪ ਛੱਡ

ਕੇ ਨਾਗਾ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਆ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਮੱਛਰ, ਸੱਪ, ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ, ਸ਼ੇਰ, ਹਾਥੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਾਧੂ, ਯੋਗੀ ਘੱਟ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਠਹਿਰੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸਵਾਮੀ ਨਿਗਮਨੰਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੜੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਲੱਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹੇ ਇਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਠੇ ਠੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਪੱਠੇ ਬੜੇ ਹੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਮਨ ਬੜਾ ਹੀ ਘੋਖੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੁਛਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁਛਣੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਲਗਾਓ। ਇਹ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ, ਨੇਪਾਲੀ, ਤਿਬਤਨ, ਚੀਨੀ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਚੁੱਪ ਕਰ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਪ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਨੌਬੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਨਾਲ ਸਬੱਬ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਮਿਰਤਕ ਸਰੀਰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਸੱਪ ਨੇ ਡੱਸ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਅਜੀਬ ਲੱਗੀਆਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਗੁਫਾ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਚਲਾਂਗੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਅਸੀਂ ਗੁਫਾ ਤੋਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁੰਢ ਗੁਫਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਢ ਤੇ ਬਿੱਛੂ ਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਉਥੇ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਗਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਸੁੰਢ ਤੇ ਅੱਧਾ ਧੜ ਗੁਫਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਬਾਹਰ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲਗ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਨੇ ਉਸ ਬਿੱਛੂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੱਚੇ ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਚੀਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਡੰਗ ਮਾਰੇਗਾ।

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਦੀ ਐਨੀ ਜ਼ੁਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰੇ, ਉਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਕਾਲਾ ਬਿੱਛੂ ਸੀ, ਕੋਈ ਪੰਜ ਇੰਚ ਲੰਬਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ

ਹੀ ਸਮਝ ਆਏਗੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਮਗਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਪਏਗੀ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਣਾ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੱਗੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਮੀਲ ਗੁਫਾ ਦੇ ਉਤਰ ਵਲ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਰਾਤ ਕੱਟੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਹਾ ਕੇ ਮੈਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਬਾਬਾ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੂੰਡਿਆ, ਸਾਰੇ ਲੱਭਿਆ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਡੀਕਿਆ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸੋ ਮੈਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਫਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਬੇਅਰਥ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬੜਾ ਰਹੱਸਮਈ ਵੀ, ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਬੜਾ ਔਖਾ ਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਸਾਮ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਉਥੇ ਦੇ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਮਾਂਡਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਭੂਰੇ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਈ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭੂਰੇ ਬਾਬਾ ਕੱਲ ਰਾਤੀ ਇਥੇ ਸੀ ਤੇ ਤੇਰਾ ਪੁਛ ਰਹੇ ਸੀ।” ਬੋਝੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਧੂ ਸਾਡੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸਣ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅਸਾਮ ਪਹੁੰਚੇ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਬਦਲਿਆ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਇਕ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਨੇੜੇ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਸਨ ਪਹਿਲੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਨ ਉਹੀ ਸਮਝ, ਅਕਲ, ਗਿਆਨ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਯੋਗਤਾ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਪਰਖ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਹਿਮਾਲੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰੀਰ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਔਖਾ ਲਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੈਂ ਪਰਮਾਣ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸਰੀਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਲੱਗੇ।

ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ

ਇਕ ਦਿਨ 1945 ਜੁਲਾਈ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ

ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਗੁੰਬਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਮੂਰਖ ਚੇਲਾ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਜਾਏ ਉਹ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਚਲੋ ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਬੇਵਕੂਫ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ।

ਫੇਰ 1954 ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਰਮਨੀ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਮੈਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕੋਲ ਗਿਆ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦੂਸਰੇ ਸਵਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹੋ, ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਆ ਜਾਣ, ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਆਖਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦੇ ਦਿਆਂ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ 11, 600 ਛੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਸੀ ਇਕ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ, ਇਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਬਾਸੂ ਧਾਰਾ ਤੇ ਬਦਰੀਨਾਥ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਇਕ ਉਪਯੋਗੀ ਅਨੁਭਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇ ਗੁਰੂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵੇ ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡੇਗਾ ਹੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਆਪਣੀ ਕੁੰਜ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਕਿਉਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?”

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕੋ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਫਰ ਤੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਜਣੇ ਸੀ, ਉਸ ਪਹਾੜ ਤੇ ਉਹ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਅਭਿਆਸ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਬੜੀ ਔਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਵੋ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵਾਂ, ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਵਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਵਸ ਨਾ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਗੇ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤਾ, ਅਸੀਂ

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠੇ, ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ 'ਓਮ' ਕਿਹਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪਏ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੱਬੀਏ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹੀਏ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਅਸੀਂ ਬਹਿਸਦੇ ਰਹੇ, ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਫਾ 63 ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ, ਕਈ ਦਿਨ ਲਗ ਜਾਣਗੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਗੁਫਾ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਇਕ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰੁਕ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਉਦਾਸ ਸੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਰੂਦੇਵ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਤੁਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਮੀਲ ਚੱਲੇ ਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਿਲੇ ਲਾ ਲਈਏ ਪਰ ਕਿਥੇ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝ ਆ ਰਹੀ, ਸਾਨੂੰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਕਿਤੇ ਬਦਬੂ ਨਾ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਵੇ, ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਸਵੇਰ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਇਥੇ ਹੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਦੱਬ ਦੇਈਏ ਜਿਥੋਂ ਸਾਡੀ ਗੁਫਾ ਦੂਰ ਦਿਸਦੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਛੇ ਫੁੱਟ ਦਾ ਗੱਡਾ ਖੋਦਿਆ ਤੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪੱਥਰ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਹਿੱਲ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ, ਅਸੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੰਜੋਂ ਹੀ ਬਿਲਕੁਲ ਜੜ੍ਹ ਬਣ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਲਕਵਾ ਮਾਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੇ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿਆਂ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੇਲੇ ਦਾ ਦਰਖਤ ਸੀ ਕੋਈ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹਾਂ, ਉਠੋ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ।”

ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਤੁਸੀਂ ਆ ਜਾਓ ਤੇ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਝਰਨਾਹਟ ਹੋਈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਖੱਡੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਔਕੜ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ

ਮੋਹ ਨਾ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਵੀ ਨਾ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਅਸੀਂ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

1. ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਰਾਜੇ।

2. ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਿਹੜੇ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਅਮਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

3. ਆਮ ਬੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੌਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਡਰ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਤੇ ਯੋਗੀ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ, ਉਹ ਨਿਰਭੈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਭੈ ਹੋਣਾ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਭੈਤਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਹੈ।

ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਚਾਹੁੰਣ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਯੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਅ ਕਰੇ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਾ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਕਰਾਚਾਰੀਆ ਕੋਲ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਇਕ ਗੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਪਰ ਕਾਇਆ ਪਰਵੇਸ਼’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਰੁਚੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਪਰਮ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਦਸਿਆ ਇਹ ਯੋਗੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਲਵੇ ਪਰ ਕੋਈ ਠੀਕ ਸਰੀਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ।

1. ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਸਹਿਜ ਤੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਚਾਹੋ ਆਯੂ ਭੁਗਤ ਸਕਦੇ ਹੋ।

2. ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਅ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਣ।

3. ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਖੱਲੜ ਨੂੰ ਚੰਬੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ।

ਕੁਝ ਗੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਜੀਵਨ ਤੱਤ ਲੱਭੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਅਟੱਲ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਹੋਣ, ਤੱਤ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੱਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ

ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸਭਿਅਤਾ ਚੱਲੀ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਿਛੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਕਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਅੰਦਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸਰੀਰ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਮਿਤਕ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸਰੀਰ, ਨਾ ਇੱਛਾ ਹੀ ਕੋਈ ਤੱਤ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਹਨ।

ਕਈ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਲਾਈਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਧੂਰਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਸਤਿ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਦਰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸੂਖਸ਼ਮਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸੂਖਸ਼ਮ ਦੀ ਪਕੜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਇਕ ਲੈਅ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲੈਅ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ ਉਹ ਜਦੋਂ ਤਕ ਚਾਹੇ ਜੀਅ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੱਛਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ

ਪੂਰਬ ਪੂਰਬ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਵੀਚਾਰ ਹੈ, ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਚੰਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਰਸਪਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਸੇਤੂ ਬੰਨ ਲਈਏ? ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹਰ ਸ਼ੱਕੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਬ ਨੇ ਵੀ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਫੁੱਲ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਿੱਕਾ ਹੈ।

ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਣਾ

ਇਕ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਲੋਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦਾ। ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਗੁਪਤ ਵਿਦਿਆ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। 1955 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਰਗ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੱਤ ਦਿਨ ਇਕੋ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਸੋ ਉਹ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦਾ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਟਿਕਟ ਲੈ ਲਿਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਉਸ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਕ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਜਰਮਨੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁਜਿਆ, ਡਾਕਟਰ ਅੱਜੇ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਦੇ ਅੱਡੇ ਤੇ ਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਸਵਾਮੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਖਾਕੇ ਤੇ ਪੈਂਸਲ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਉਸ ਹਸਤੀ ਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਾਂ, ਕੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਹਸਤੀ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਮੈਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਛਲ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਐਨਾ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਹੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕੇਂ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਹਨ।”

ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਮੁੜ ਚਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਾਂ, ਪਰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਇਹ ਮੋਹ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅਟੁੱਟ ਬੰਧਨ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਾਂ ਪਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਕੋਲ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਇਕ ਲੰਬੀ ਚਿੱਠੀ ਦਿਤੀ, ਇਕ ਡਾ. ਚੰਦਰਧਰ ਲਈ, ਇਕ ਡਾ. ਮਿਤਰਾ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਸਨ। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਜਾਗੋਸ਼ਵਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣਾ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਉਥੇ ਹਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਿਕਸਨ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ) ਤੇ ਡਾ. ਅਲੈਗਜੈਂਡਰ (ਅਨੰਦ ਬਿਖੂ) ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਜਰਮਨ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਗ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ, ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ ਇਹ

ਡਾਕਟਰ ਫੇਰ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਕੇਵਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਤਰੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਵਿਚ। ਪੁੱਛਮੀ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਮੀ ਬਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਭਾਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧ ਮਿਹਨਤੀ ਹਨ।

ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਅਗੰਮੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਫੁਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੇਂ, ਕਾਰਣ ਤੇ ਦੇਸ਼ (space) ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਫੁਰਨੇ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੱਚਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਾਇਆਂ ਕਲਪ

ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਮੈਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿੰਨਾਂ ਵੀ ਅੱਲੜ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਤੱਤ ਜਾਣ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਕੱਟਣੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ।

ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਨਹਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰੋਮ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਹਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਫ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਬੜਾ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੀਮਤ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਜਲ ਉਥੇ ਖੱਸ ਕਾਫੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖਾਣਾ ਕੇਵਲ ਜੌਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਕੋਈ ਜੂਸ, ਇਕ ਗਲਾਸ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਵੇਰੇ, ਇਕ ਗਲਾਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ। ਗੁਫਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਛੇ ਫੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਯੋਗ ਆਸਨ ਕੁਝ ਕੁ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਦੋ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਸੌਂਦਾ ਸੀ ਬਾਕੀ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗੁਫਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਗੰਦ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਸੁਰਾਖ ਸੀ ਤੇ ਛੱਤ ਵਿਚ ਇਕ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਛੇਕ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਕਿਰਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਛੇਕ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਨਣ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਕਿਰਨ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਕਰੋਗੇ ਕੀ? ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਲਗਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸੰਤੁਲਨ ਗੁਆ ਬੈਠੋਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਯੋਗੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣੀ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਫੇਰ ਅਗਲੀ, ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੌੜੀ ਦਰ ਪੌੜੀ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਸਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਆਉਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਵੇਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜਾਏਗਾ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾ ਭੋਗੋ।

ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਔਖੇ ਨਿਕਲੇ। ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਆਉਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਰਾਜ ਯੋਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਯਮ (ਸੰਜਮ) ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਦੇਰ ਤਕ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਬਗੈਰ ਡੂੰਘਾ ਧਿਆਨ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਮੈਂ ਗੁਫਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਸੀ, ਦਿਨ 27 ਜੁਲਾਈ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਾ ਇਕ ਹਫਤਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਔਖਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਫਰਕ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ 45 ਮਿੰਟ ਲੱਗੇ, ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਬਾਹਰ ਵਿਚਰਨ ਦਾ। ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਥੀਏਟਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਬੋਲਣਾ, ਸੰਵੇਗ, ਸੋਚਣਾ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਪੁੱਛਮ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਡਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਯੰਤਰ ਹੈ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਕੋਈ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੈਂ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਟੋਕੀਓ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆ। ਕੇਵਲ ਛੇ ਡਾਲਰ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਰੁਕੇ ਮੈਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਚਾਹ ਮੰਗਾਈ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਾਹ ਡਾਲਰ ਦਾ ਬਿਲ ਸੀ, ਇਕ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮੈਂ ਟਿਪ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਟੋਕੀਓ ਪੁਜਾ, ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਡਾਲਰ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਸੇਬ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਆਦਮੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਪਾਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕੋਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ, “ਕੌਣ ਹੈ ਤੇਰਾ ਦੋਸਤ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀ ਉਤਰ ਦਿਆਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਪਾਨ

ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਿਤਰ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯੋਕਾਦਾਸਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ, ਮਾਹੀਕਾਰੀਆ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਲੱਖ ਚੇਲੇ ਹਨ, ਯੋਕਾਦਾਸਨ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਸ਼ ਦਿਸੇ ਸਨ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਾਣੀ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕਦਾ ਰਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਗੁਪਤ ਵਿਦਿਆ ਸਿਖਾਓਗੇ।”

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਟੋਕੀਓ, ਉਸਾਕਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਯੋਕਾਦਾਸਨ (Yokadasan) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਟਿਕਟ ਲੈ ਦਿਤਾ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਸੱਚ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਮੌਕਾ ਦੇਣਗੇ, ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਤਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ।

ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਪਾਨ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਤੁਰਿਆ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੁਣ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਾਵਾਂ? ਕੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਕਹਾਂ? ਕੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਕਹਾਂ?

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਹੀ ਰਿਹਾ।”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਕੀ ਸਿਖਾਵਾਂ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਹੈ, ਈਸਾਈ ਤੇ ਯਹੂਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਆਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਪੱਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੀਏ, ਪੂਜਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ ਜੋ ਚਾਹੀਏ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਕ ਬੰਧਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਸੋਚਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪੂਜਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੋ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਡ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰ ਇਕੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ

ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਇਕ ਹੀ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਠੀਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਪੂਰਬ ਦੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਪੱਛਮ ਦੀ। ਕੱਟੜਵਾਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਉਥਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਅੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ, ਮਨੋਬਲ, ਖੁਸ਼ੀ, ਨਿਸੁਆਰਥੀ, ਸੇਵਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰਬ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਪੱਛਮ, ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੋਵੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਭੂਗੋਲ ਦੀਆਂ ਹਦਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਸਕਦੀਆਂ।

ਭੈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਾਠ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੈ - ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਸਿਖਣੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ।

ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਰੀਖਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਵਿਗਿਆਨ ਇਸ ਯੋਗ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਵੇ।

ਮੈਂ ਆਦਰ ਸਾਹਿਤ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਮੈਂ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਆਇਆ। ਕੁਛ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਡਾ. ਸੁਨੰਦਾ ਬਾਈ ਕੋਲ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਟਿਕਟ ਖਰੀਦਿਆ।

ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ

ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ 1200 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਿਆਗੀ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਰਮਬਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੈਂਟਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ। ਉਤਰ, ਦੱਖਣ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ ਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਵਿਚ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਿਆਗੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਏਥੋਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਭਾਰਤੀ ਹੈ ‘ਭਾ’ ਤੋਂ ਅਰਥ ਹੈ ਗਿਆਨ; ‘ਰਤੀ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿਆਰ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਵੇ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦਾ ਸੈਂਟਰ, ਭਾਰਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਕਰਮਬਧ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਤਿਆਗੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਤੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਯੋਗੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਡੂਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪਉੜੀ ਦਰ ਪਉੜੀ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਾਸ਼ਤਰ (ਜੋ ਪਰੈਕਟੀਕਲੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਯਮ ਰਖਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਵੀ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ) ਅਸੀਂ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ, ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਇਆ ਮਾਂ ਬਣ ਕੇ ਔਕੜਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ, ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਬਾਧਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਾਡੀ ਦੀਕਸ਼ਾ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾ - ਮੰਤਰ ਤੇ ਸਾਹ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ; ਦੂਸਰਾ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਬਿੰਦੂ ਵੇਖਨ; ਤੀਸਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ ਤੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗਰਨ ਕਰਨਾ। ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਹੱਸਰਾਰ ਚੱਕਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ, ਲਿੰਗ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਜੋ ਇਥੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖਦੇ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਨਾ ਦਾਤਾਵਿਆਮ ਨਾ ਦਾਤਾਵਿਆਮ, ਨਾ ਦਾਤਾਵਿਆਮ' ਨਹੀਂ ਦਸਣਾ, ਨਹੀਂ ਦਸਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਤੇ ਸਮਰਪਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਤਮ ਤਰੀਕਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਬਣਾਏ।

ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਰਿਚੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

1. ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ।

2. ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨ ਚਿਤ ਸੋਚਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਹੈ।

3. ਪਾਤੰਜਲ ਦਾ ਯੋਗ ਤਰੀਕਾ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਹੋਰ ਉਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ। ਸਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੈ।

4. ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਕੇ ਸਾਹ ਨੂੰ ਸਾਂਵਾਂ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ। autonomic nervous system ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਤੇ ਇੱਛਾ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ।

5. ਅਸੀਂ ਮੱਧ ਮਾਰਗ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੇ ਉਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਸਾਡੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, super conscious meditation (ਸੁਚੇਤਤਾ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਔੜਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਦੀ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

6. ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਹਬ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਕਿਸੇ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਨਖੇਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

7. ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਸਾਡਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦਾ।

8. ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਲਈ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲੰਬੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵੀ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕੱਟੜ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

9. ਅਸੀਂ ਪਰਿਵਾਰ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਸਹਿਜ ਸੰਜਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਬੋਧਦੇ ਨਹੀਂ।

10. ਸਾਡੇ ਸਿਖਿਅਕ ਬਾਣੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਯੋਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ - ਸਰੀਰ, ਸਾਹ, ਮਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

11. ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਯੋਗ ਕੀ ਹੈ? ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕੀ ਹੈ? ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੀ ਹੈ?

12. ਸਾਡੇ ਤਜਰਬੇ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ।

13. ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

14. ਅਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹਾਂ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 61 ਤੇ)

ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ (ਛੇ ਗਤੀਆਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਉਤਾਰਾ ਕਰਤਾ - ਬੀਬੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਨੋਟ : ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨਡਿਆਲੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਪੜ ਵਿਖੇ 4.12.82 ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਲਦੇ ਬਲਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਠੰਢ ਵਰਤਾਈ, ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜਮਈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਾਜੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸ਼ਾਨ ਵਜਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਸਭ ਪਾਸੇ ਛਾ ਗਈ।

ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਪੰਨਾ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 289

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ - 2
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ-2

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ॥

ਪੰਨਾ - 894

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ -2
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ - 2

ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ॥
ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ॥
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੇਲ॥
ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਣਾਏ॥

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੋਖਹਿ ਆਖੀ॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ॥

ਪੰਨਾ - 894

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ - 2
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ - 2

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ,
ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ।
ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਛੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ।
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਗੀਤ ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ
ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ - 2

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮੁ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੋ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੋ॥

ਪੰਨਾ - 81

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ, ਇਕ ਇਕ ਅਸੂਮੇਧ ਜੰਗ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਐਸਾ ਮਤ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ। ਸੋ ਅੱਜ ਆਪ ਆਖਰੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕਾਰਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ, ਬੋਝੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਰ ਲਓ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਰਦ ਜੀ ਆ ਗਏ, ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਹਾਰਾਣੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ ਨਾਰਦ ਜੀ! ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਾਲ ਆਈਏ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ

ਕਰੀਏ। ਤਾਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਇਹ ਹੁਣ ਦੇ ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਰਾਣੀਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਓ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਾਂ ਚੱਲੀਏ ਹੁਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਉਠੇ ਤੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਰਾਣੀਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਸੋ ਆਇਆ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਲੈ ਚੱਲੋ।” ਨਾਰਦ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣੀ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਅਪਰਾਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੋਚੋ। ਰਾਣੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਉਪਾਓ ਦੱਸੋ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੱਸੋ। ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੋਨਾ ਲੈ ਲਵੋ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਵੀ ਪਲੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਚੱਲੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਨਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ। ਸੋ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਤਕੜ ਮੰਗਾ ਲਿਆ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਬੇਅੰਤ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ, ਉਪਰ ਤਕ ਪੱਲਾ ਭਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਉਹ ਪਾਸਕੂ ਵੀ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਭਾਰੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜੁਗਤੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁਛਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਕੋਈ ਜੁਗਤੀ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਉਚੇ ਉਪਰਿ ਉਚਾ ਨਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 5

ਤੁਸੀਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਪੱਤਾ ਲਵੋ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ‘ਰਾਮ’ ਲਿਖ ਦਿਓ, ਦੋ ਅੱਖਰ, ਇਹ ਇਧਰ ਪਾ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਪਲੜਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਪੱਲਾ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪੱਲਾ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗਹਿਣੇ ਕੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਓ। ਜਦੋਂ ਗਹਿਣੇ ਕੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਪਰ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਪੱਤਾ ‘ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ’ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪੱਲਾ ਉਚਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ‘ਪੰਨਭਾਗੀ’ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਨਾਰਦ ਜੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਪੱਤਾ ਲੈ ਕੇ, ਨਾਰਾਇਣ, ਹਰੇ ਨਾਰਾਇਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੀ, ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ,

ਬੱਚਿਆ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ, ਅਹੁਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਅੰਦਰ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੀ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ, ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਮੰਗ ਲਓ, ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 313

ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ‘extreme’ ਅਤਿ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਤਕ ਇਹ ਅੰਨਾ ਹੈ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ -

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 313

ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ, ਸੂਾਸ ਨਾਲ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਪਦੇ ਹਾਂ। ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਲਾ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੁਰਤ ਤੇ ਨਿਰਤ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ‘ਸੁਰਤ’ ਤਾਂ ਧੁਨੀ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ‘ਨਿਰਤ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਾਕਾਰ ਦੇ, ਧਿਆਨ ਧਰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੰਡਲ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੁ
ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਹੋਰ॥ ਪੰਨਾ - 1265**

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ॥

ਪੰਨਾ - 1420

ਸਭ ਪਾਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸਮਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਉਣ ਪਾਣੀ, ਬੈਸੰਤਰ, ਅੱਗ, ਦਰਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦਾ ਮਨ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਹੈ-

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 313

ਸੋ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਇਹਦੇ ਮਨ ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨਿਡਿਆਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰੋਪੜ ਤਕ ਬੇਅੰਤ ਰੁਪਈਏ, ਬੇਅੰਤ ਗਹਿਣੇ ਵਿਛਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਕਲ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੁਰਾਉਣੇ ਹਨ ਚੁਰਾ ਲੈਣਾ, ਇਕ ਵੀ ਬੱਚਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਝੋਲੇ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਚੁਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾਂ ਕੰਮ ਚਲੇਗਾ, ਜੇ ਲੱਖ ਚੁਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿਤਨਾ ਚਲੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋੜ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਝੂਠੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ -

**ਧਾਰਨਾ - ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਹੈ,
ਇਕ ਫਿਰਦੇ ਬੇਪਰਵਾਹ - 2, 4**

ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਕ 'ਮਾਰ' ਦੇਵਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਉਹ ਸੁਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ reject ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੁਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਕੀਮਤੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਨੂੰ, ਛਲ ਨੂੰ, ਕਪਟ ਨੂੰ, ਧੋਖੇ ਨੂੰ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਬਣੀਆਂ ਧੋਖੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਫੀ ਸੁਧਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਕਿਵੇਂ?" ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਲਵਾ ਲਈਆਂ, ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ, ਮਕਾਨ ਹੀ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚੀ ਗਿਆ ਫਿਰ ਆਪੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਸਭ ਇਥੇ ਹੀ ਪਏ ਹਨ, ਨਾਲ ਤਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਭ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਲਿਆ, ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਹਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ,
ਦਿਤੀਆਂ ਬਾਂਗਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜਾਗਦੇ - 2
ਬਾਂਗਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜਾਗਣ, ਦਿਤੀਆਂ,
ਬਾਗਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜਾਗਦੇ - 2
ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ,.....।**

**ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੋਂਦਿਆਂ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆਂ ਨਿਤ॥
ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ॥**

ਪੰਨਾ - 1378

ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅੰਦਰ 'ਕਲਜੁਗ' 'ਮਾਰ ਦੇਵਤਾ' ਬੈਠ ਗਿਆ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਫਿਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਅੰਦਰ ਇਹਦਾ ਮਨ ਹੀ ਮੁਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਮਨਮੁਖ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਤ ਮੰਨੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਗੀਤਾ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ ਜੰਬੂਰ, ਬਾਈਬਲ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਨਾਮ ਵਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਔਖਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਰਸਤੇ ਪੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ-

**ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੋ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੋ॥**

ਪੰਨਾ - 81

ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਲ੍ਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੋ ਤੇਤਾ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀ ਤੇ ਪੁਰਨ ਯੋਗੀ ਵੀ ਸੀ, ਉਸ ਕੋਲ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸੁਕਦੇਵ ਮੁਨੀ ਨੇ 36 ਸਾਲ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ, ਜਟਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਜਾਨਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖ ਆਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਓਹੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 695

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸਾ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਿਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਖਾ ਲਈ, ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਗਪੜ੍ਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਹਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ। ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ - 'ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 695'

ਜੋ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਰੂਹਾਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਲਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਕਦੇਵ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਪੁਰੀਆਂ

ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਥੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਵਿਚ ਗਏ ਉਥੇ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਬਿਸ਼ਨਪੁਰੀ ਬੈਕੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ, ਦੁਆਰਪਾਲਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਗਿਆ?” ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਕਿਉਂ?” ਦੁਆਰਪਾਲਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੁਨੀ ਜੀ! ਤੂੰ ਨਿਗੁਰਾ ਹੈਂ, ਨਿਗੁਰੇ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਬਿਲਿਆਂ ਦੀ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।” ਜਦੋਂ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਧੱਕੇ ਪੈਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਈ, ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਆਏ, ਉਥੇ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਕਦੇਵ ਤਪਸਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਗੁਰਾ ਹੈ, ਨਿਗੁਰੇ ਦੀ ਤਪਿਆ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

**ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਨਹੀ ਕੋਈ
ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ ਹੈ ਨਾਉ ਬੁਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 435

ਨਿਗੁਰਾ ਸੌ ਸਾਲ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਘੜੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਲਵੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਨਿਗੁਰੇ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਬਰੋਟਾ ਹੈ, ਬੋਹੜ ਹੈ, ਪਿੱਪਲ ਹੈ, ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਦਰਖਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਹੇਠਾਂ ਗਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ ਬੋਹੜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਸ ਬੀਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ heat (ਗਰਮੀ) ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਮਿਹੰਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੀਜ ਗਲਦਾ ਹੈ, ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਲਦਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਵਿੱਠ ਵਗੈਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ, ਪੱਕੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਥੇ ਖੂਹ ਚਲਦੇ ਹੋਣ ਉਥੇ ਐਸੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਉਹ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਨਾਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੌ ਉਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਕਦੇਵ ਤਾਂ ਨਿਗੁਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਅਵਾਜ਼ ਇਹੋ ਆਈ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ, ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭਾਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੇਟਾ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਓਦੋਂ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਇਥੋਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨੀ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ।” ਪੁਛਿਆ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਪਏ ਹਨ, ਸਭ ਪੂਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਨੀ ਐਨੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਸੁਕਦੇਵ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣੀ ਹੋਰ

ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਡੱਡੂ ਵੀ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬਾਰਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟਰੈਂ-ਟਰੈਂ ਕਰਕੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦੇ ਕਹਿਣਗੇ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਬਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਡੱਡੂ ਪੱਤਾ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਫੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਫੇਰ ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜਾਨਵਰ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਬੇਟਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਕਦੇਵ ਮੁਨੀ ਨੇ ਵੀ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, 36 ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਗਏ, ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਧਰਮਰਾਜ ਵਲ ਦੀ ਲੰਘੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਕੀਤਾ, ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਬਹੁਤ ਉਚੇ ਬਚਨ ਕਹੇ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਧਰਮਰਾਜਾ ਵੀ ਕਰੇਗਾ ਸੇਵਾ,
ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ - 2
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ-2
ਧਰਮਰਾਜਾ ਵੀ ਕਰੇਗਾ ਸੇਵਾ,.....-2**

**ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ॥**

ਪੰਨਾ - 271

ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਖਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋ। ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਭਵਨ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪੈਣ, ਅਨੇਕ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਲ੍ਹ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦਿਖਾਉਣ ਲਗ ਪਏ, ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਰਕਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਹਾਏ ਕੁਰਲਾਹਟ ਕਿਥੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਥੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕਰਮ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਜਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਜਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਮਿਲਣ ਤੇ ਫਿਰ ਹਾਏ ਹਾਏ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਏ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ਧ੍ਰਮਰਾਇ॥**

ਪੰਨਾ - 1425

ਉਥੇ ਕੋਈ ਬੇਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਿਆ ਤੇਰਾ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ ਰਾਮ॥

ਪੰਨਾ - 546

ਉਥੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਾਥੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣਨੀ ਨਾ ਪੁਕਾਰ,
ਜਦੋਂ ਬੰਨਿਆਂ ਜਮਾਂ ਨੇ - 2.
ਬੰਨਿਆਂ ਜਮਾਂ ਨੇ - 2, 2.
ਸੁਣਨੀ ਨਾ ਪੁਕਾਰ, ...।**

**ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਰੇਤੁ ਹੈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥
ਏਹ ਜਮ ਕੀ ਸਿਰਕਾਰ ਹੈ ਏਨਾ ਉਪਰਿ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 513

ਇਹ ਜਮ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ, ਚੁਗਲੀ, ਧੋਖੇ, ਪਾਖੰਡ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਉਹ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਕਰਾਰਾ ਡੰਡ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਮ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ ਹੈ -

ਮਨਮੁਖ ਜਮ ਮਹਿ ਪਾਈਅਨਿ.....॥ ਪੰਨਾ - 513

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੌਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

.....ਜਿਨ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਪਿਆਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 513

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਲਟੀਮੇਟ ਰੀਜ਼ਲਟ (ਆਖਰ ਨਤੀਜਾ) ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਜਮ ਪੁਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ.....॥ ਪੰਨਾ - 513

ਬੰਨੁ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

.....ਕੋ ਸੁਣੈ ਨ ਪੁਕਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 513

ਉਥੇ ਕੋਈ ਪੁਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ -

ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ.....॥

ਪੰਨਾ - 513

ਜਿਸਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

.....ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਸਤਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 513

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਵੇਂ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾਈਂ, ਅੰਦਰ ਮਾਉਂ ਬਿੱਲਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਈ ਪੁਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਕਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਰੋਚਕ, ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਇਕ ਯਥਾਰਥਕ ਹੈ, ਇਕ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਇਕ ਰੁਚੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਅਸਲੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੋ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ

ਹਨ, ਡਰਾਉਣ ਤੇ ਰੁਚੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਗਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਛੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬੇ ਕਾਬੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਲਵੇ, ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਕਦੇ ਨਾ ਧੋਖਾ ਖਾਓ ਉਸ ਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੱਝ ਖਰੀਦਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਲਤ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੱਝ ਹੇਠ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੱਝ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਡੋਢ ਕਿਲੋ ਦੁਧ ਦੇਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਦੁਧ ਹੀ ਪਿਲਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਚੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥ ਪੰਨਾ - 656

ਜੇਕਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਨਿਬੇਰਾ (ਹਿਸਾਬ) ਦੇਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਉਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਸੋ ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ॥

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ॥

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ॥

ਨੰਗਾ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ॥ ਪੰਨਾ - 471

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਦਰਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁ ਰੂਪੀਏ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ, ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੀ, ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੋਕ ਨਿਗੁਰਾ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ -

**ਜਾ ਕੀ ਰਹਿਤ ਨ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਗੀਤ॥
ਤਿਸ ਦੇ ਹਥੁ ਖਾਧੀਐ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ॥**

ਨਿਗੁਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਛਕਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਛਦੇ ਸੀ। ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਜੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਤੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾਦਾ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦਾ ਯੋਗੀ ਸੀ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ ਸੀ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਤਰਾਇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ, ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਬਹੁਤ ਉਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਹਸ ਪਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੇਟੀ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹਸ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਸ ਰਹੀ ਹੈਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਚੀਰ ਹਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਤੈਨੂੰ ਨਗਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਾਰਿਆ।” ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਦਾਦਾ ਜੀ! ਜੇ ਗਿਆਨ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰਾ ਤਕੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਉਥੇ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨਗਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰਖੀ -

**ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਧਿ ਆਈ॥
ਤਾ ਕੋ ਦੂਖੁ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਅਪਨੀ ਪੈਜ ਬਢਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 1008**

ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੁੱਧ ਆ ਗਈ -

**ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/8**

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ-

**ਕਪੜ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/8**

ਥੱਕ ਗਏ ਕਪੜੇ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ, ਪਰ ਕਪੜਾ ਲਹਿ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ -

**ਹਥ ਮਰੋੜਨਿ ਸਿਰੁ ਪੁਣਨਿ ਪਛੋਤਾਨ ਕਰਨਿ ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/8**

ਅਖੀਰ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ, ਹੱਥ ਮਲਦੇ ਨੇ, ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਛੋਤਾਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਭਾਣਾ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਤਕੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਸ ਗੱਲੋਂ ਬਚ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ। ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੇਟੀ! ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਥੇ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਜੀ ਵੀ ਉਥੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ, ਉਹਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਅੰਨ ਖਾਂਦੇ

ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਹੂ ਸਾਰਾ ਨੁਚੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਅੰਸ ਨਿਕਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖਾ ਕੇ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਹਰ ਕੁਛ ਛਕਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਈ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਸਿੱਖੀ ਭੇਖ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੇਖ ਧਾਰ ਲਿਆ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਖ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ।

ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ - ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਲੋਕ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਇਹ ਮਤ ਧਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਗ ਜਾਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਸੋਹਣੀ ਚਲ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵਿਸਾਖੀ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਭਾਈ ਸਾਡੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਸੰਗਤ ਸੀ ਸਭ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਈਏ। ਕਾਫੀ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇ ਕਣਕਾਂ ਦੀ ਵਢਾਈ ਆ ਗਈ, ਪਹਿਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਜਾਵੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਅਖੀਰ ਭਰੋਸਾ ਟੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਾਕੇ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਪਹਿਰੇ ਲਵਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਰੀਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਆਪਾਂ ਇਥੋਂ ਨਿਕਲੀਏ ਕਿਵੇਂ?

ਉਹ ਸਭ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਹਾਂ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲ ਜਾਵੇ ਜੀ, ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਥੇ ਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਨਿਕਲੀਏ ਕਿਵੇਂ? ਇਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਵੇਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹ ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਨੱਕ ਅੱਗੇ ਰੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲੇਗਾ, ਐਨਾ ਹੌਲੀ ਮੇਰਾ ਸਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੁਰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਅਰਥੀ ਚੁਕ ਲਓ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ ਬੰਦਾ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਲਗ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਾਂਗੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਨ, ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਸਲਾਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਿਛੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਏ, ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹਦੇ ਦਰ ਤੇ ਝੁਲਦੇ ਹਾਥੀ ਜਿਹਦੇ ਦਰ ਤੇ
ਲਦ ਗਏ ਨੇ ਰੋਣ ਵਰਗੇ ਪਿਆਰਿਓ!
ਜਿਹਦੇ ਦਰ ਤੇ.....-2**

**ਸਰਬ ਸੁੱਇਨ ਕੀ ਲੰਕਾ ਹੋਤੀ ਰਾਵਨ ਸੇ ਅਧਿਕਾਈ॥
ਕਹਾ ਭਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ ਹਾਥੀ ਖਿਨ ਮਹਿ ਭਈ ਪਰਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 693**

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਮ ਸਵਾਰ ਦਰਗਹਿ ਚਲਿਆ॥

ਨਾਂਗੇ ਆਵਣਾ ਨਾਂਗੇ ਜਾਣਾ.....॥ ਪੰਨਾ - 1246

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਭਾਈ! ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਇਹਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ, ਫਿਰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਐਨਾ ਰੁਦਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲੀਆਂ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗੇ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੰਝੂ ਗਿਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਤੇਲ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਐਂ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਬੰਧੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਐਨਾ ਰੁਦਨ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਜੀ ਆਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ, ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਿਛੇ ਇਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਤਾਂ ਏਸ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਦਰਦਨਾਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ।” ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ! ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਓਥੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਥੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਘਾਹ ਲਿਆਓ, ਘਾਹ ਵਿਛਾ ਕੇ ਉਪਰ ਅਰਥੀ ਰਖ ਦਿਓ, ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਲਕੜ ਲੈ ਕੇ ਆਓ, ਘਾਹ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਓ, ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਲਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਰਥੀ ਉਧਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਦੌੜ ਗਿਆ, ਦੌੜਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਸਣਦੇਹੀ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਦਾ ਸਣਦੇਹੀ ਹੀ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰੋਕ ਲਏ ਗਏ, ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨਾ ਪਾਖੰਡ ਕਾਹਦੇ ਲਈ

ਕੀਤਾ ਸੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਨਾ, ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਦੀ, ਭੇਖ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਿਰਸ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਟੈਸਟ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋੜੀਏ। ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਕੇ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਟੱਕਰ ਮਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹਾਥੀ ਵੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ‘ਦੁਨੀਚੰਦ’ ਦੇਖੋ ਇਹ ਕਿਤਨਾ ਤਕੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਾਥੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਹੋਈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸੀ, ਇਹ ਮਸੰਦ ਸੀ ਮਾਝੇ ਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਦੇਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖਾਸ ਜਿੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਨੇ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਮਰਵਾਉਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਆ ਫਸੇ ਇਥੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਤੀਂ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਰੱਸਾ ਲਮਕਾਅ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੌੜ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਐਵੇਂ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਮਰਵਾਉਣਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ? ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੱਸਾ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਤਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਸਦਾ ਵਜ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਜਦੋਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਰੱਸਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਡਿਗਦੇ ਦੀ ਹੀ ਲੱਤ ਟੁੱਟ ਗਈ, ਕਿੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ, ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਦੌੜ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਸਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਹਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈਗਾ ਬਚਿਤ ਸਿੰਘ ਇਹ ਲੜੇਗਾ। ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਹ ਹਾਥੀ ਕੀ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਪਰਬਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੱਥਾ ਲਗਵਾ ਲਵੋਂ, ਪਿਛੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਆਪ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਅੱਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਕ ਹਾਥੀ ਕੀ, ਭਾਵੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਾਥੀ ਹੋਣ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਥੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਗਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਖਲ੍ਹੇ ਗਿਆ। ਉਧਰੋਂ ਢੋਲ ਵਜਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਥੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਥੀ ਗੜਾਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਉਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਥਾਂ ਭਾਰ, ਰਕਾਬਾਂ ਵਿਚ, ਐਸੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਰਛਾ ਮਾਰਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਕਿ ਤਵੀਆਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾਗਨੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਜਾ ਲੱਗੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਾਥੀ ਘਬਰਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਮੂੰਹ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਹੜੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਰੋਂਦਦਾ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵਨਾ ਦੀ।’

ਚਲਦਾ’

LLLLLLLL

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ

PERENNIAL PSYCHOLOGY OF THE BHAGVAD GITA

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਪੰਜਵਾਂ ਅਧਿਆਏ

ਕਰਮ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਗਿਆਨ

1. ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ! ਤੁਸੀਂ ਕਰਮ ਦੇ ਤਿਆਗ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕਰਮ ਯੋਗ ਦੀ ਵੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਮ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

2. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕਰਮ ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗ ਮੁਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰਮ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲੋਂ ਕਰਮ ਯੋਗ ਉਤਮ ਹੈ।

3. ਹੇ ਮਹਾਂਬਾਹੋ! ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਛ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ (ਭਾਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਤੋਂ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਤੋਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਨਿਆਸੀ ਜਾਣੋ, ਉਹ ਸਹਿਜ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਚੌਥੇ ਅਧਿਆਏ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਅਰਜਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਭਰਮ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਚੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਉਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਉਚੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਚੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਕਮੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪੁਛਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਹੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵਧੇਰੀ ਉਚੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੋਹਰਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦਸ ਕੇ ਥਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅਰਜਨ ਸਾਰੇ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚਲਣਾ ਹੈ? ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ

ਮਾਰਗ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਮਾਰਗਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ - ਕਰਮ ਤੇ ਤਿਆਗ ਪਰ ਉਹ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਰਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲੈ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਜਨ ਉਪਰਾਮ ਹੈ ਤੇ ਉਪਰਾਮਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕਾਸੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਮ ਤੇ ਫਲ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਫਲ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਮਾਰਗ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਉਤਮ ਹਨ ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਅਨੁਆਈ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਕਾਰਨ ਹਨ 1. ਅਰਜਨ ਮੌਹ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਸਿਆ ਘਬਰਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੈ 2. ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਤਿਆਗ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਲਾਇਨ ਹੈ ਉਹ ਏਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਕੋਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਘਬਰਾਹਟ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੇ 3. ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸੁਆਰਥੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ 4. ਇਕ ਯੋਧੇ ਲਈ ਤਿਆਗ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਹੈ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਦੌੜ ਜਾਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜਨ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਉਤੇ ਇਹ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਡਭਾਗਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਕਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਹੀ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਕਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕਰਮ ਤੇ ਫਲ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਗਨੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਫੂਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਫਲ। ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਤਿਆਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਡੂੰਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗੂੜ੍ਹਾ ਗਿਆਨ ਤੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕੇ, ਤਿਆਗੀ ਦੇ ਕਰਮ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤੇ ਤੁਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮ ਤੇ ਫਲ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੌਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਬਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਨ ਅਰਜਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨਾਂ ਹੀ ਉਹ ਉਚਿਤ ਹਨ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਚੋਣ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਹੈ। ਨਿਰਾਸਤਾ ਜਾਂ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਕੋਚਤਾ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਚਮੁੱਚ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ। ਇਸ ਇੱਛਾ ਦੇ ਗੁਣ ਦੂਸਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਿਆਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਉਹ ਅਗਨੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਫੂਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਚੇਤ ਮਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਔਕੜ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਗਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਕ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਤਿਆਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਤਿਆਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁੱਖ ਦੁਖ ਤੋਂ, ਪਿਆਰ ਘ੍ਰਿਣਾ ਤੋਂ। ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਤੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਰਜਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰਗ ਉਚਿਤ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ 1. ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ 2. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਦਾ, ਬੈਰਾਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ 4. ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮ, ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਿਆਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਜਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਤਿਆਗੀ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਅਰਜਨ ਤਿਆਗੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਨਿਖੇਦ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਤਿਆਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਇਕ ਖਿਚੋਤਾਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੀਤਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਹੀ ਪੱਥ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਹਨ ਜੋ ਗੀਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਘਸੀਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਠੀਕ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋਣ ਜਾਂ ਗਲਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਤਿਆਗ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਿਆਗ ਮਾਰਗ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਤੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਚਲਦਾ’

LLLLLLLL

(ਪੰਨਾ 52 ਦੀ ਬਾਕੀ)

15. ਅਸੀਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਹਾਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਸੋਚਣੀ ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ।

16. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਕਾਂ ਦਾ ਪਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗਾਉਣੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਏ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਇਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਛੋਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਘਰ ਅਟੱਲ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਧਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਘੁੰਟ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਰਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸੰਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਣਥਕ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਗੂ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਹਰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਾਹੁੰਦਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦਾ।

ਓਮ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ।

॥ ੴ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥

LLLLLLLL

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ

ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ।

ਪੰਜਾਬੀ

1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 50/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 50/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 155/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 30/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 60/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਤੀਜਾ	ਭੇਟਾ 80/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 25/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	ਭੇਟਾ 55/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	ਭੇਟਾ 40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	ਭੇਟਾ 50/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 60/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	ਭੇਟਾ 10/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤੀਆਂ	ਭੇਟਾ 15/-

ਹਿੰਦੀ

1. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 35/-
2. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 235/-
3. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 35/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 65/-
5. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ ॥	ਭੇਟਾ 45/-
6. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 30/-
7. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 70/-
8. ਅਮਰ ਜੋਤੀਆਂ	ਭੇਟਾ 15/-

English

1. BAISAKHI	Rs. 5/-
2. HOW REND THE VEIL OF UNTRUTH	Rs. 70/-
	US\$ 10
3. DISCOURSES ON THE BEYOND	Rs. 50/-
(Part I)	US\$ 5
4. THE WAY TO THE IMPERCEPTIBLE	RS. 80/-
	US\$ 10
5. The Lights Immortal	Rs. 20/-
	US\$ 2

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸਟਾਲ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੋਂ ਨਕਦ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ M.O./ Bank Draft ਭੇਜ ਕੇ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈਣ ਲਈ 10/- ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸੈਟ ਲੈਣ ਲਈ 25/- ਡਾਕ ਖਰਚਾ ਵੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ : - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

(ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਰਾਂਚ)

ਕੋਠੀ ਨੰਬਰ 1782, ਫੇਜ਼ 3ਬੀ2,

ਐਸ. ਏ. ਐਸ ਨਗਰ,

ਮੋਹਾਲੀ - 160055

(ਟੈਲੀਫੋਨ) : (0172) 220972, ਫੈਕਸ - 677697

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

- ਪੱਤਰ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ਜੋ ਕਿ ਲਿਫਾਫੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਰੀਕ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
- Out station (ਬਾਹਰਲੇ ਥਾਵਾਂ) ਤੋਂ ਚੈਕ ਦੁਆਰਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ 1.4.98 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ 220/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈਕ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।
- 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪੁਜਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਲੇਟ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
- ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਪੁਜ ਰਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਅਧੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰਨ।
- ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
- 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦ੍ਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

FOR ATAM MARG MAGAZINE & BOOKS, PLEASE CONTACT : -

1. **ARJAN SINGH**
1, JUBILEE GARDENS,
SOUTHALL MIDDX LONDON
UBI-21J, U.K. PH. 01-578-6564
2. **AVINDER SINGH TAKHAR,**
118 UXBRIDGE ROAD,
SOUTHALL MIDDX,
UBI-3DW LONDON U.K
PH : OFF. 0171-581-3109,
RESI : 0181-571-114
3. **SUKHDEV KAUR CHEEMA**
70, THE JETTY,
LOWER SHELTON
MARSTON MORATAINA
MK 43-OLW, U.K.
PH : 01234-76-7602
4. **SUKHJINER SINGH KHERA**
KTC LTD., BEACON WORKS,
FRIAR PARD ROAD
WENESBURY,
WEST MIDLANDS WSIO-OJU,
ENGLAND
5. **SWARAN SINGH,**
423 CORINTHIA DR.,
MILPITAS, CA-95035-3617 USA
PH : 708-682-8939, 708-934-6174
6. **SATNAM SINGH ATWAL**
2755 GUILDHALL DR.
CA-95132, SANJOSE, USA
PH : 408-263-1844
7. **MANJIT SINGH GILL**
178, HILLANDALE DR.,
GLOOMINGDALE,
ILL-60108 USA
PH : 708-893-5156,
708-893-5835
8. **MOHINDER SINGH GILL**
GILL. PETROLEUM INC.
837E GLENWOOD AVE.
TURLOCK CA - 95380 USA
FAX. 209-66822, 01-800-542-7100,
209-667-5536, 209-632-0512
9. **JAGJIWAN SINGH**
231 DIXON LANDINGH ROAD,
APT # 204, MILPITAS
CA-95035 USA
FAX. 408-960-8562,
OFF. 480-492-4313,
RESI - 408-496-1905,
MOBLIE NO. 408-569-6184
10. **SARMUKH SINGH PANNU**
5633, RHODER ST.
VANCOUVER B.C.
V5R-3P2 CANADA
PH : 604-433-0408
11. **TARSEM SINGH BAINS,**
15465 KILMORE PLACE,
SURREY B.C.
V3S-6N3 CANADA
PH : 604-576-211
12. **JASBIR SINGH RANU**
10135-143 ST.,
SURREY B.C. V3T-UT2
CANADA
PH : 604-589-9189
13. **SWARAN SINGH VIRDI**
103101 98TH AVE.,
SURREY B.C.V3T-1B8
CANADA
PH : 708-202-1545
14. **JEEWAN SINGH**
4, NORBROKE CRT.
MILL PARK-3082
MELBOURNE, AUSTRALIA
03-436-6898, 03-436-5865
15. **BALWINDER SINGH CHAHAL**
11/101 EVALINI SR.,
CAMPSIE NSW-2194
AUSTRARALIA
PH : 00612-96228188
16. **JAGIR SINGH**
SOPHIA STREET-70,
ROTTERDAM,
HOLLAND NETHERLAND,
010-2124-608
17. **SITAL SINGH**
GREECE
01-42-22-851 ; 01-42-22-850

ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ - ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਠੀ ਵਿਖੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਤੋਂ 2.00 ਵਜੇ ਤਕ

ਖਾਲਸੇ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਜਿਥੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਖਾਲਸੇ ਅੰਦਰ ਸੋਜਰੀ ਤੇ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਜਲੂਸ, ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਆਯੋਜਨ ਕਰਕੇ ਆਮ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਵਲੋਂ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 1980 ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੁਣ ਤਕ ਦਸ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਲੜ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਤਨ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ, ਯੂ.ਪੀ., ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਹ ਕੈਸਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਪਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਟਰੇਚਰ ਛਪਵਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹੁੰਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਹੋਲੇ ਮਹੁੰਲੇ ਦੌਰਾਨ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 26 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ 3 ਮਾਰਚ ਤਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸਟਾਲ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ ਜੋ 23 ਤੋਂ 28 ਫਰਵਰੀ ਤਕ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਸਟਾਲ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ - ਯਮੋਟ ਵਿਖੇ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ 6 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਲੈਂਟਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪਿੰਡ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕਾਰ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਟਰੱਕ ਭਰ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਚਾਹੜ ਮਾਜਰਾ ਵਿਖੇ ਇਸਲਾਮ ਮੱਤ ਵਿਚ ਅਕੀਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਆਖਰੀ ਪੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਪੁੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ

ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 7 ਫੁੱਟ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀਆਂ ਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸੰਪੰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬਹਿਰਾਮ (ਦੁਆਬਾ) ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ - 9 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 13 ਮਾਰਚ ਪੰਜਵੇਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਬਹਿਰਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਏ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਟਰੱਕਾਂ, ਟਰਾਲੀਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸਰਬੰਸ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ 99 ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਦੀਵਾਨ - ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਰਿਨੂਅਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

-
- **ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ** •
- **ਐਤਵਾਰ** - ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ •
- 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ - 4, 11, 18, 25 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਕੋਠੀ ਨੰ: •
- 781, 3ਬੀ1 ਮੋਹਾਲੀ। •
- **ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ** - 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ। •
- **ਸੰਗਰਾਂਦ** - 14 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ •
- (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ) •
- **ਮੱਸਿਆ** - 16 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ •
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਨੂੜ (ਰਾਜਪੁਰਾ) ਪਟਿਆਲਾ •
- (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਤੱਕ) •
- **ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸ਼ਨੀਵਾਰ** - ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਚੰਗਰ •
- ਜਿਲਾ ਰੋਪੜ। •
- (ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਤੱਕ) •
- **ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ** - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ •
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ •
- ਹੁੰਦਾ ਹੈ। •
-